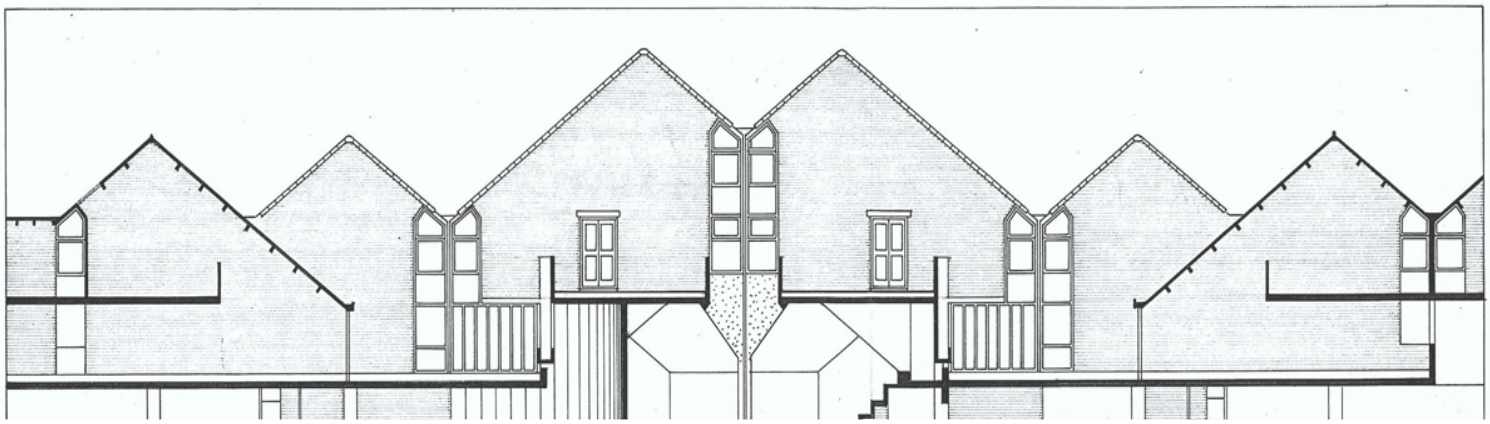

Blauwdruk van het Piet Blom Museum

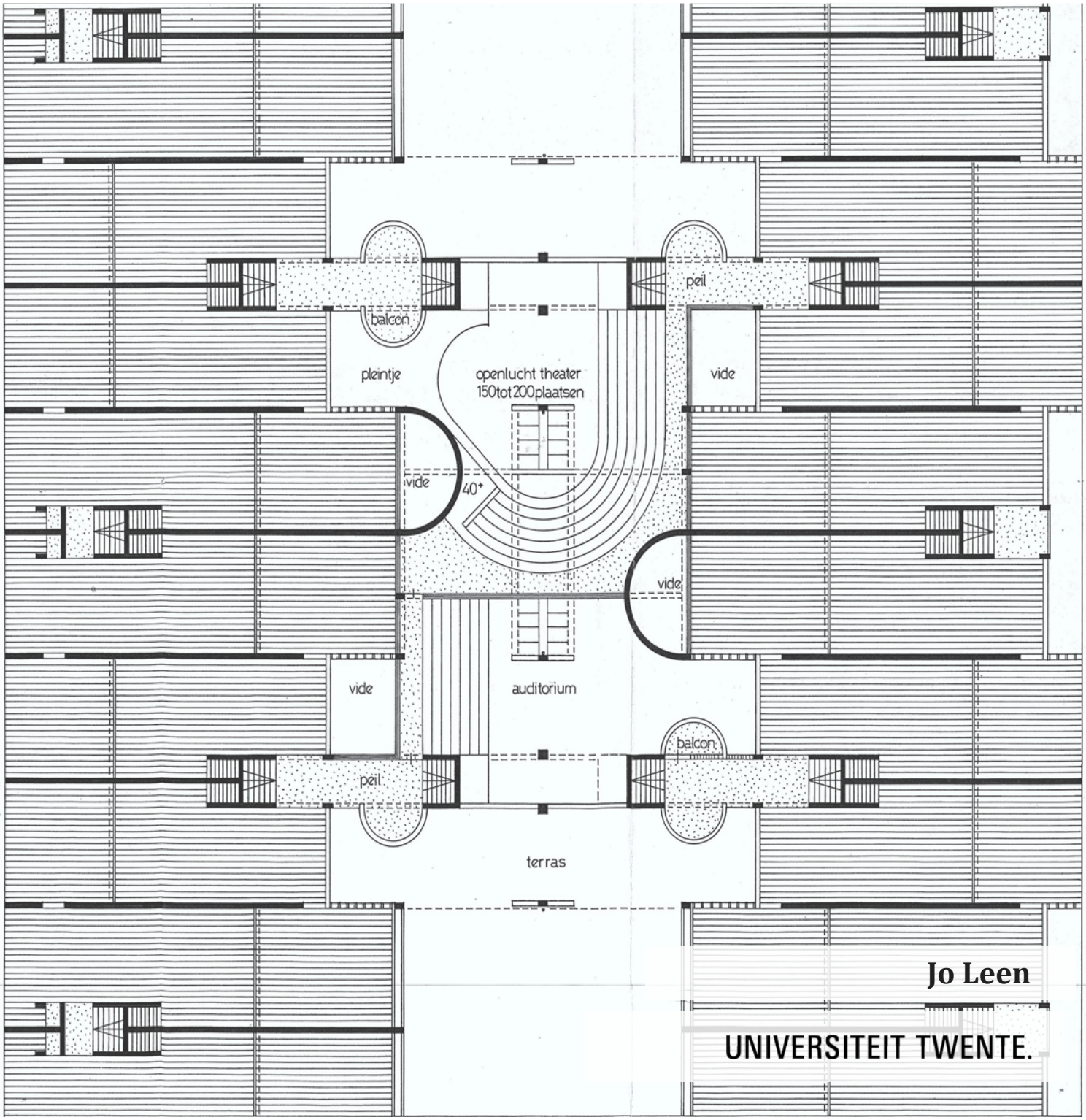

Jo Leen

UNIVERSITEIT TWENTE.

De gebruikte afbeelding op het voorblad is een bouwtekening van de Kasbah.
Bron: Kasbah Hengelo: bouwtekeningen. Verkregen op 12 maart, 2013 via
http://www.kasbah.nu/index.php?page=bouwtekeningen

Blauwdruk van het Piet Blom Museum

Een reconstructie van de beleidstheorie

Enschede, augustus 2013

Bacheloropdracht Bestuurskunde
Universiteit Twente

Auteur:

Jo Leen

Begeleiders:

Dr. H.G.M. Oosterwijk
Dr. A.A. Albert de la Bruhèze

In opdracht van:

Stichting Piet Blom Museum

Wetenschapswinkel Universiteit Twente

Samenvatting

Ten grondslag aan het handelen van een organisatie ligt beleid. Beleid is meestal verwoord in een beleidsplan en bevat idealiter de doeleinden die de organisatie nastreeft, de middelen waarmee de organisatie de doeleinden wil bereiken en de tijdskeuzes die gemaakt worden met betrekking tot de doeleinden en de inzet van middelen. Het beleid van de Stichting Piet Blom Museum ligt niet besloten in een beleidsplan maar in diverse documenten en in de hoofden van de bestuursleden van de stichting. Vanwege het aanvragen van subsidies is de noodzaak ontstaan tot het opstellen van een beleidsplan. Via de Wetenschapswinkel op de Universiteit Twente heeft de Stichting Piet Blom Museum mij benaderd om hen handvatten aan te reiken voor het schrijven van een beleidsplan. De hoofdvraag van het onderzoek luidt:

Welke veronderstellingen en kenniselementen liggen ten grondslag aan het beleid van het Piet Blom Museum, en hoe heeft de Stichting Piet Blom Museum op grond daarvan haar beleid bepaald?

De veronderstellingen en kenniselementen waarop het beleid van het Piet Blom Museum is gebaseerd zijn in kaart gebracht door de beleidstheorie op te sporen en te reconstrueren. Een beleidstheorie bevat het geheel van argumenten en kennis achter de argumenten die de beleidsvoerders gebruiken om tot beleid te komen. Deze veronderstellingen en kenniselementen achter het beleid betreffen relaties tussen waarden en normen, oorzaken en gevolgen, en doeleinden en middelen, en zijn onder te verdelen in respectievelijk normatieve, causale en finale argumenten. Voor het opsporen van de achterliggende argumenten zijn zoveel mogelijk uitspraken van de beleidsvoerders over het beleid van het Piet Blom Museum verzameld. Deze uitspraken zijn afkomstig uit drie door de organisatie opgestelde beleidsdocumenten en vijf semigestructureerde interviews met beleidsactoren van de stichting. De opgespoorde argumenten zijn ingedeeld naar causale, finale en normatieve argumenten en vervolgens gereconstrueerd tot de beleidstheorie van de Stichting Piet Blom Museum.

Centraal in de beleidstheorie staat het werk en het gedachtegoed van Piet Blom. De visie van Piet Blom op de samenleving en wonen wordt door alle beleidsactoren gedeeld. Middels het onder de aandacht brengen van het werk en gedachtegoed van Piet Blom en architectuur in het algemeen vraagt de stichting aandacht voor het behoud van cultureel erfgoed, tracht zij bezoekers te inspireren op het gebied van wonen en samenwonen, en wil men volwassenen en met name kinderen anders leren kijken naar hun omgeving en architectuur. Kenmerkend voor het beleid van de Stichting Piet Blom Museum is dat er wordt gehandeld vanuit *vrijheid binnen gemeenschap*. Dit geeft de beleidsactoren de vrijheid om met inachtneming van de centrale doelstelling een deel van het beleid naar eigen inzicht vorm te geven en vervolgens ook uit te voeren. De middelenkeuze is dan ook gebaseerd op de ervaring en voorkeur van de beleidsactoren en daarnaast op wat haalbaar is in de gegeven situatie.

De gereconstrueerde beleidstheorie is geanalyseerd aan de hand van de door Hemerijck en Hazeu opgestelde vier kernvragen van beleid. De aanvaardbaarheid, rechtmatigheid, haalbaarheid en doelmatigheid van het beleid van de stichting zijn beoordeeld. Hieruit kwam naar voren dat de wijze waarop de organisatie tot de keuze voor de doeleinden en middelen is gekomen, sterk is gericht op de input (normen en waarden) in plaats van de output in termen van prestaties. Tot slot worden daarom enkele algemene en kernvraag-specifieke aanbevelingen gegeven om tot meer doelrealiserende beleidskeuzen te komen.

Inhoudsopgave

1. VISIES OP WONEN **7**
1.1 VERANDERINGEN IN DE WONINGBOUW 7
1.2 AANLEIDING 9
1.3 LEESWIJZER 10

2. HET GEDACHTEGOED VAN PIET BLOM **11**
2.1 HET PIET BLOM MUSEUM 11
2.2 VISIE EN DRIJFVEREN VAN PIET BLOM 12
2.2.1 Jeugd *12*
2.2.2 Aldo van Eyck *12*
2.2.3 Provobeweging *13*
2.3 HET STEDELIJK DAK 14
2.4 DE KASBAH 15

3. DE THEORIE ACHTER DE BELEIDSTHEORIE **17**
3.1 BELEID 17
3.2 DE BELEIDSTHEORIE 18
3.3 RECONSTRUEREN VAN DE BELEIDSTHEORIE 19

4. METHODOLOGIE **21**
4.1 DATAVERZAMELING 21
4.2 DATA-ANALYSE 22

5. RECONSTRUCTIE VAN DE BELEIDSTHEORIE **25**
5.1 WONEN ALS SAMENLEVINGSVORM 25
5.2 OVERDRAGEN VAN KENNIS EN INZICHT 26
5.2.1 Beschermen cultureel erfgoed *26*
5.2.2 Inspireren *28*
5.2.3 Leren kijken *29*
5.3 OVERZICHT VAN DE BELEIDSTHEORIE 31
5.4 ANALYSE VAN DE BELEIDSTHEORIE 32
5.4.1 Vier kernvragen van beleid *33*
5.4.2 De kernvragen in de praktijk *34*

6. CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN **39**
6.1 CONCLUSIE 39
6.2 AANBEVELINGEN 40

REFERENTIES **43**

APPENDIX **45**

1. Visies op wonen

Niemand die zich een andere woning kan veroorloven woont in een flatje in de Bijlmermeer. Wijken bestaande uit flatgebouwen met daartussen grote groenstroken worden tegenwoordig niet meer gezien als verticale tuinsteden waarin de bewoner optimaal kan genieten van rust, natuur en ruimte (Wagenaar, 2004). Het positieve beeld dat stedenbouwkundigen in de jaren vijftig en zestig hadden van hoogbouw is inmiddels achterhaald. Vanaf de jaren zeventig kwam er steeds meer kritiek op de massale en grootschalige nieuwe woonwijken. Piet Blom (1934-1999), architect en door velen ook stedenbouwkundige genoemd, zette zich met zijn ontwerpen af tegen de flats die hij gestapelde schoenendozen of pakhuizen voor mensen noemde. De massaliteit van identieke woningen, gecombineerd met alleen de woonfunctie van de wijken, leidde volgens hem tot desolaatheid en anonimiteit. Als reactie op de naoorlogse hoogbouw werkte Piet Blom aan het *stedelijk dak*, waar de functies wonen, werken, verkeer en recreëren in één wijk werden toegepast. In Hengelo werd deze anti-Bijlmer gebouwd onder de naam de Kasbah (Hiddema, 1984). Door de woonruimte op te tillen maakte Blom de ruimte eronder geschikt voor verkeer, winkels, parkeerruimte, groen, speelplekken en ontmoetingsplaatsen. De functiemenging en de grote dichtheid van 100 woningen per hectare (een 3 tot 4 maal grotere dichtheid dan reguliere nieuwbouwwijken in de jaren zeventig) zou de Kasbah de levendigheid van een stad opleveren (Hengeveld, 2008).

Stedenbouwkundige ontwikkelingen hangen nauw samen met maatschappelijke ontwikkelingen. In het ontwerp van gebouwen en wijkinrichting wordt gestalte gegeven aan de veranderingen in de samenleving. In de volgende paragraaf zal aan de hand van ontwikkelingen in de Nederlandse woningbouw de veranderende opvattingen over wonen worden beschreven, waardoor het mogelijk is om visies op wonen in een context te plaatsen.

1.1 Veranderingen in de woningbouw

In 1901 werd de Woningwet in gebruik genomen. Door regels voor te schrijven over de kwaliteit en kwantiteit van de volkshuisvesting, trachtte de overheid de leefomstandigheden van de bevolking te verbeteren. Rond de eeuwwisseling leefden veel mensen in krotten en vervallen wijken. Vanwege een gebrek aan hygiëne werden deze wijken gezien als besmettingshaarden van ziektes en epidemieën (Wagenaar, 2004).

In de periode tot 1920 kwam de door de overheid geïnitieerde woningproductie op grote schaal op gang en werden er voornamelijk in de grote steden woonwijken gerealiseerd die geïnspireerd waren op een dorpse samenleving. Het groen, het licht en de lucht van een dorp zou namelijk de beste basis zijn voor een gezonde samenleving (Jansen, 2000). Vanaf 1920 werden deze dorpen in steden aangeduid met de term *tuinsteden.* Tuinsteden boden een combinatie van de voordelen van de stad en het platteland: veel groen in de woonwijken, een ruime opzet en de aanwezigheid van stedelijke functies en voorzieningen in de wijk (Zuithoff, 2006).

Halverwege de jaren twintig werd er gezocht naar een wijze om stadsuitbreidingen beter te kunnen plannen. Gedreven door het geloof in de maakbare samenleving gingen gemeenten op zoek naar een zo wetenschappelijk mogelijk onderbouwd uitbreidingsplan, waarin ook sociale idealen verwerkt konden worden (Jansen, 2000). Deze zoektocht resulteerde in het Algemeen Uitbreidingsplan van Amsterdam (AUP). De modellen van het AUP maakten een effectieve controle mogelijk op de stedelijke ontwikkelingen en uitbreidingen. Vanaf 1935 werden de onderliggende

principes van het AUP in heel Nederland toegepast en werden architecten en stedenbouwkundigen nog meer gedwongen in hun ontwerpen rekening te houden met wetgeving en kengetallen (Barbieri, 1983). Een van de onderliggende principes van het AUP is stedelijke functiedeling. De stad werd verdeeld in verschillende zones, met elk een eigen functie (Architectenweb, 2012). Volgens het AUP kende de stad vier functies: wonen, werken, verkeer en recreatie (Blom, Jansen, & Van der Heide, 2004).

Tijdens en vlak na de Tweede Wereldoorlog werd er gezocht naar een inrichtingsprincipe dat tegenwicht kon bieden aan de ontbindende krachten van de moderne industriële stad. De drukte van een grote stad en de snelle ontwikkelingen werden als een bedreiging voor de individuele mens ervaren. Daarnaast was door de oorlog het moderne leven ontwricht geraakt, en was er behoefte aan sociale saamhorigheid en gemeenschapsvorming. Deze behoeften werden door stedenbouwkundigen vertaald in de *wijkgedachte* (Doevendans, 2006). De wijkgedachte kent een strakke hiërarchische opbouw van wooneenheid, buurt, wijk en stadsdeel waardoor structuur en orde werden gecreëerd (Blom et al., 2004). Dit bood de mogelijkheid om tot een nieuw sociaal leven te komen in de stad waarbinnen het individu de mogelijkheid kreeg zich te ontplooien door samenleving en samenwerking (Doevendans, 2006).

Naast de behoefte aan saamhorigheid was er na de oorlog een nog grotere behoefte aan woonruimte. Vele woningen waren door de bombardementen, het volledig strippen van huizen voor brandhout en de verwaarlozing niet meer bewoonbaar. Daarnaast werd het woningtekort versterkt door de babyboom (Blom et al., 2004). Waar de wooneenheid oorspronkelijk bedoeld was als een sociaalruimtelijke eenheid om een hiërarchische ordening tot stand te brengen, werd deze nu toegepast als verkavelingsmodel. De wooneenheid werd gebruikt als een stedenbouwkundig stempel om de plattegrond van een nieuwe wijk snel en efficiënt te vullen (Doevendans, 2006). Door de haast die geboden was bij de realisatie van nieuwe huisvesting en de noodzakelijke beheersing van de kosten, stimuleerde de overheid de ontwikkeling van systeembouw en woningstandaardisatie. Met de ontwikkeling van serieproductie was een hoge productiesnelheid mogelijk en waren de arbeidskosten beduidend lager dan in de traditionele woningbouw (Jansen, 2000).

In jaren vijftig en zestig stond het wegzetten van woningen voorop (Blom et al., 2004). Het bouwen van geprefabriceerde hoge flats bood de oplossing voor de woningnood. Hoogbouw nam weinig ruimte in, bracht licht, lucht en ruimte in een stad en gaf de mogelijkheid om grote groene zones aan te leggen (Wagenaar, 2004). De opkomst van systeembouw verplichtte architecten gebruik te maken van standaardmaten waardoor er weinig variatie mogelijk was in gevels en woningplattegronden. Men vertrouwde erop dat de schoonheid vanzelf zou ontspringen uit het getrouw uitvoeren van de opdracht en het toepassen van de meest functionele materialen en vormen (d'Ancona, 1984).

De herhaling van dezelfde gevels en de massaliteit van de hoogbouwwijken leidden volgens architecten in de jaren zeventig tot een monotoon straatbeeld waarbinnen bewoners zich geen identiteit konden aanmeten. De nieuwe generatie architecten vond dat er rekening gehouden diende te worden met de verschillen tussen mensen. Doordat de overheid vanaf 1968 nieuwe woonvormen subsidieerde, werd er volop geëxperimenteerd en ontstonden er multifunctionele wijkcentra, opvallende woonvormen en ingewikkelde stratenpatronen. Vanuit de maatschappij drong de democratiseringsgedachte ook door in de architectuur en stedenbouw. Bewoners waren niet langer overgeleverd aan de grillen van ontwerpers, maar kregen inspraak in het ontwerpproces om hun wensen kenbaar te maken. Om eentonigheid en massaliteit te voorkomen stapten stedenbouwers af van de stedelijke functiedeling. Functiemenging zou zorgen voor meer afwisseling in de wijk en

verschillende mensen bij elkaar brengen. Het stimuleren van ontmoetingen en communicatie tussen bewoners waren belangrijke idealen die als uitgangspunten dienden in de ontwerpen (Van Zandbergen, 2005).

Halverwege de jaren tachtig namen de overheid en stedenbouwkundigen afstand van de wijkgedachte. Het *wij* en *de gemeenschap* van de wijkgedachte waren bedoeld om de mens tot zelfontplooiing te brengen, maar brachten een ongewilde druk met zich mee tot conformatie aan de bestaande orde (Doevendans, 2006). De welvaart bracht bewustwording van de eigen behoeften en gaf ook de mogelijkheid om ernaar te handelen. Met de mogelijkheid van communicatie over grote afstanden en doordat men zich steeds sneller kon verplaatsen, verdween de hechte en plaatsgebonden gemeenschap. De samenstelling van mensen in een wijk werd daardoor meer heterogeen en zeer veranderlijk. Een vermindering van de plaatsgebondenheid en de steeds verder vorderende individualisering hebben geleid tot een staat van *niet-wonen* als het essentiële kenmerk van de periode na 1990 (Schram, 2006).

1.2 Aanleiding

Bewoners en oud-bewoners van Piet Bloms stedelijk dak in de Kasbah zijn van mening dat de visie van Blom op wonen en de samenleving te weinig bekendheid geniet. Juist in deze tijd van individualiteit waarin de verantwoordelijkheid voor de eigen omgeving steeds verder afneemt vinden zij het belangrijk om mensen een andere visie op wonen binnen een samenleving te tonen. Een visie waarin mensen echt wonen en niet slechts onderdak vinden in een woning. Gesteund door Architectuurcentrum Twente, Abel Blom, het Nederlands Architectuur Instituut, woningcorporatie Welbions en de gemeente Hengelo heeft de groep (oud)bewoners daarom het initiatief genomen om de Stichting Piet Blom Museum op te richten. Via de Wetenschapswinkel op de Universiteit Twente heeft de Stichting Piet Blom Museum mij benaderd hen te helpen bij het opstellen van hun beleidsplan.

Ten grondslag aan het handelen van een organisatie ligt beleid, dat meestal is verwoord in een beleidsplan. In een beleidsplan wordt aangegeven welke doeleinden de organisatie wil bereiken met bepaalde middelen en tijdskeuzes (Hoogerwerf & Herweijer, 2008). Het beleid van de Stichting Piet Blom Museum is niet verwoord in een beleidsplan maar bevindt zich in diverse documenten en in ongeschreven vorm in de hoofden van de bestuursleden. Voor het aanvragen van subsidies of museumregistratie is het onder andere vereist om een uiteenzetting van het beleid van de organisatie te geven, waardoor er een noodzaak is ontstaan om het (momenteel gevoerde) beleid op papier te zetten. Om het beleid van de stichting weer te kunnen geven wordt de beleidstheorie gereconstrueerd. Dit geeft de stichting een overzicht van haar doelen, de gekozen middel-doel relaties en de rationaliteit achter het beleid. Hiermee worden handvatten geboden voor het schrijven van een beleidsplan. De hoofdvraag van dit onderzoek is daarom als volgt:

Welke veronderstellingen en kenniselementen liggen ten grondslag aan het beleid van het Piet Blom Museum, en hoe heeft de Stichting Piet Blom Museum op grond daarvan haar beleid bepaald?

1.3 Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk (hoofdstuk 2) wordt aandacht besteed aan het Piet Blom Museum, de herkomst van de ontwerpprincipes van Piet Blom belicht en worden tot slot de belangrijkste elementen en de uitwerking van zijn levenswerk, het stedelijk dak, beschreven. Hoofdstuk 3 staat in het teken van de beleidswetenschappelijke benadering van de beleidstheorie en het stappenplan voor de reconstructie van een beleidstheorie, waarna in hoofdstuk 4 de methodologie van het onderzoek wordt behandeld. In hoofdstuk 5 worden de veronderstellingen en kenniselementen achter het beleid van de Stichting Piet Blom Museum beschreven en wordt de gereconstrueerde beleidstheorie gepresenteerd en geanalyseerd. Tot slot worden in hoofdstuk 6 op basis van de resultaten, een conclusie en aanbevelingen geformuleerd.

2. Het gedachtegoed van Piet Blom

Het is prettig wonen in de Kasbah als je je als bewoner verbonden voelt met het werk en gedachtegoed van Piet Blom. Wonen in de Kasbah biedt de mogelijkheid om samen te wonen, werken en leven in een bijzonder vormgegeven complex. Als je je als Kasbah-bewoner terugtrekt in je woning en de buurt laat voor wat het is dan erken je volgens veel bewoners niet de waarde van het ontwerp. Een groep (oud)bewoners heeft de Stichting Piet Blom Museum opgericht om Piet Blom de erkenning, herkenning en waardering te geven die hij volgens hen nu niet krijgt maar wel verdient. In de eerste paragraaf van dit hoofdstuk wordt aandacht besteed aan het Piet Blom Museum. Vervolgens wordt het gedachtegoed van Piet Blom behandeld aan de hand van zijn visie, drijfveren en zijn ideeën over wonen verwoord in het *stedelijk dak*. Ten slotte wordt de uitvoering van het stedelijk dak in Hengelo besproken.

2.1 Het Piet Blom Museum

Enkele jaren geleden werd het plan opgevat om in de Kasbah een museum over Piet Blom te realiseren. In 2012 is deze intentie omgezet in actie van waaruit in augustus 2012 de Stichting Piet Blom Museum is opgericht. Op 2 februari 2013 heeft, tijdens de viering van het 40-jarig bestaan van de Kasbah, de symbolische opening van het museum plaatsgevonden.

De Nederlandse Museumvereniging beschrijft een museum als een permanente instelling, die niet gericht is op het behalen van winst, toegankelijk is voor publiek en die ten dienste staat aan de samenleving en haar ontwikkeling. Een museum heeft als taken het verwerven, behouden, onderzoeken, presenteren, documenteren en het geven van bekendheid aan de materiële getuigenissen van de mens en zijn omgeving. Deze taken voert men uit voor doeleinden van studie, educatie en genoegen (Van der Horst, De Groot & Lagendijk, 2011). De Stichting Piet Blom Museum beschrijft in het projectplan haar doelstelling als volgt: "*middels een permanente tentoonstelling tracht de stichting meer bekendheid te geven aan de architect Piet Blom, zijn werk en zijn gedachtegoed, en hoopt daarmee de erkenning, herkenning, inzicht en waardering voor zijn werk te vergroten"* (Van der Aa, 2012, p. 1). In de statuten is opgenomen dat de stichting de artistieke nalatenschap van Piet Blom verzamelt, beheert, archiveert, conserveert en toont aan geïnteresseerden. Daarnaast heeft de stichting geen winstdoelstelling en is het museum toegankelijk voor publiek (Suwijn notarissen, 2012). Op basis van de gegeven informatie komen de activiteiten van de Stichting Piet Blom Museum dus in grote lijn overeen met de door Nederlandse Museumvereniging gestelde definitie van een museum.

De Stichting Piet Blom Museum wordt ondersteund door een Comité van Aanbeveling en een Raad van Advies. Er zijn afspraken gemaakt tot samenwerking met Architectuurcentrum Twente en Historisch Museum Hengelo. Financiële ondersteuning voor de verwezenlijking van de plannen komt onder andere van de gemeente Hengelo en woningcorporatie Welbions. De gemeente Hengelo heeft een eenmalige subsidie verstrekt waardoor het onder andere mogelijk is om diverse kosten die horen bij het opzetten van een museum te kunnen voldoen. Woningcorporatie Welbions heeft naast de locatie van het Museum in de voormalige huismeesterpost van de Kasbah, ook een groot bedrag beschikbaar gesteld voor de verbouwing van de huismeesterpost tot een museum. Deze verbouwing is in januari 2013 gestart en wordt in eigen beheer uitgevoerd door vrijwilligers. Daarnaast ontvangt de stichting goederen voor de inrichting en de collectie van particulieren die het museum een warm

hart toedragen en heeft het Nederlands Architectuur Instituut toegezegd dat de stichting Piet Blom Museum gebruik mag maken van al het beeldmateriaal dat zij beschikbaar hebben over Piet Blom. Hierdoor is het mogelijk de gewenste digitale informatiehoek te vullen met veel informatie.

2.2 Visie en drijfveren van Piet Blom

Piet Blom baarde in de jaren zestig en zeventig opzien door zijn onconventionele architectuurvisie. De Kubuswoningen in Rotterdam, de kunstacademie Minerva in Groningen, de Bastille en de Boerderij op het terrein van de Universiteit Twente en de Kasbah in Hengelo, zijn alle unieke en eigenzinnige gebouwen van Blom's hand. Piet Blom had de volgende visie op de architectuur: "*het assembleren en integreren van stedelijke functies zoals wonen, werken, verkeer en recreëren om zo tot een organische eenheid te komen, met als doel te streven naar een klasseloze maatschappij"* (Kieft, 2000, p. 2). Zijn visie is ontleend aan drie inspiratiebronnen: zijn jeugd in de Amsterdamse Jordaan, de lessen van Aldo van Eyck op de Academie voor Bouwkunst en het gedachtegoed van de Provobeweging.

2.2.1 Jeugd

Piet Blom groeide op in de Amsterdamse wijk de Jordaan. In de Jordaan vond het leven niet alleen binnenshuis plaats maar was ook de straat onderdeel van de woon- en werkomgeving. Als zoon van een groenteboer was hij vaak op pad om bestellingen rond te brengen en leerde hij de hele stad kennen. Op zijn bestelrondes merkte hij dat Amsterdam een stad was met verschillende wijken. Deze wijken hadden ieder een eigen karakter en sfeer. Daarnaast had iedere wijk een eigen complex met voorzieningen. Ook viel het hem op dat in elke wijk eigen normen en regels golden die in de loop van de tijd op een organische manier waren ontstaan (Hiddema, 1984).

Na de Tweede Wereldoorlog werkte Piet Blom als bouwvakker in de uitbreidingswijken van Amsterdam West. Zoals voorgeschreven in het Algemeen Uitbreidingsplan (AUP) werden er grote wooncomplexen gebouwd. De organische samenleving die hij in de vooroorlogse Amsterdamse wijken zag, was hier naar zijn idee niet mogelijk doordat het principe van functiescheiding in deze wijken was toegepast. Daarnaast waren de individuele woningen ondergeschikt gemaakt aan het wooncomplex waardoor het volgens Blom voor de bewoners onmogelijk was om zich te kunnen identificeren met de eigen woning. Dit werd nog verder versterkt doordat de wooncomplexen een eenzijdige vormgeving hadden, waardoor alle woningen op elkaar leken en de woningen een vaststaande onveranderde indeling hadden. Hij noemde de uitbreidingswijken onmenselijke architectuur en besloot zelf architect te worden om de mensen een alternatief te kunnen bieden (Hiddema, 1984).

2.2.2 Aldo van Eyck

Op de Academie voor de Bouwkunst in Amsterdam kreeg Piet Blom les van Aldo van Eyck. Van Eyck deelde de ideeën van Blom dat er gebouwd moest worden voor de mens en niet voor de massa. Ook deelden zij de aversie tegen en kritiek op de stedenplanning gebaseerd op het functionalisme (Kieft, 2000). In het functionalisme van na de oorlog stond orde voorop en moest chaos worden vermeden. Als structuralist vond Van Eyck dat in de architectuur orde en chaos samen konden gaan waardoor er

ruimte gegeven werd aan sociale structuren. Een gebouw was niet slechts een optelsom van functies maar moest uitnodigen tot ontmoetingen door multifunctioneel ruimtegebruik. De Afrikaanse stedenbouw bracht Van Eyck de visie dat de complexiteit van de samenleving en de sociale en emotionele behoeften van de mens in de bouw moesten worden weerspiegeld. Om vervreemding tegen te gaan zou een groot gebouwencomplex daarom opgebouwd moeten worden uit kleine eenheden waarbij rekening wordt gehouden met de menselijke maat en de beleving van de gebruikers. Door de aaneenschakeling van eenheden was het mogelijk om het complex vervolgens in alle richtingen naar behoefte uit te breiden (Van Gastel, 2006).

Bouwen voor de mens was tot 1968 erg moeilijk omdat architecten en stedenbouwers zich bij hun ontwerpen moesten baseren op een voorgeprogrammeerd plan. Van Eyck wilde dat de architect weer inspirator zou zijn en een leidende positie in zou nemen in het bouwen. De makkelijke productie-architectuur besteedde geen aandacht aan de mens als individu en deed geen recht aan de sociale relaties van de mens. Piet Blom zag de Amsterdamse buitenwijk De Bijlmermeer als het voorbeeld van de verstarde overheidsbureaucratie waar de mens uit het oog verloren was. Wonen is volgens Blom namelijk niet alleen een dak boven je hoofd maar ook de buren, de straat, en de sfeer in de buurt (Hiddema, 1984).

Piet Blom vertaalde de woorden van Aldo van Eyck naar een nieuwe woonvorm. In zijn afstudeerproject met het motto *steden zullen dorpsgewijs bewoond worden* probeerde Blom een alternatief te bieden voor de ontwerpen van wat hij de bureaucratische volkshuisvestingsmachinerie noemde. Een stad bestaat volgens hem uit een verzameling van wijken die elk hun eigen karakter hebben en waar alle functies door elkaar lopen zonder dat er een strenge ordening aan ten grondslag ligt (Kieft, 2000). In zijn afstudeerproject heeft hij een wooncomplex opgebouwd uit verschillende buurtjes waarin drie verschillende woningtypen zijn ondergebracht. Elk buurtje of wijk komt uit op een centrale buitenruimte. Doordat het mogelijk is om de verschillende buurtjes in elkaar te schuiven kan er een netwerk van buurtjes gebouwd worden die tezamen een stad vormen (Hiddema, 1984). Met het afschaffen van hoogbouw en het doorbreken van strakke gevelwanden, waren volgens Blom de anonieme en eentonige woningen verdwenen en kon iedereen zich thuis voelen in zijn wooncomplex (Kieft, 2000).

2.2.3 Provobeweging

Piet Blom vond in de provobeweging een medestander in zijn strijd tegen het bureaucratisch apparaat en de vastgeroeste bouwopvattingen. De provobeweging richtte zich tegen de maatschappelijke structuur. Door middel van vredelievende acties wilden zij de mensen laten zien hoe bureaucratisch en technologisch het ambtelijk apparaat was geworden. Provo versterkte bij Blom de drang om de bestaande structuren omver te gooien (Hiddema, 1984).

Zijn kritiek op de overheid verwoordde Blom niet in manifesten maar in alternatieve projecten die sterk afweken van wat als gangbaar werd gezien (Beaten, 2000). Zo ontwikkelde Blom samen met de provo Luud Schimmelpenninck plannen voor de Flevopolder. Zuidelijk Flevoland zou dienen als emigratieland voor de mensen die anders naar de V.S. of Canada gingen. Hier zouden de mensen hun eigen maatschappij kunnen opbouwen met materialen die voorhanden waren, zoals wrakhout om hutten te bouwen. Daarnaast werkte Provo ook een plan uit voor de mensen die graag in een stedelijke nederzetting wilden wonen. In Amsterdam zou volgens dit plan de Oranje Vrijstaat verrijzen. In beide gebieden was het voor de mensen mogelijk om het eigen leven creatief in te richten zonder inmenging van de bureaucratische overheid (Hiddema, 1984).

Zowel voor Blom als voor de provo's bestaat er in de ideale samenleving geen betutteling van de overheid. Hierdoor is het mogelijk dat vreedzaamheid, verdraagzaamheid en creativiteit zich kunnen herstellen. Voor de architectuur zou een einde van de overheidsbemoeienis het einde van de serieproductie van voorgeprogrammeerde woningbouwcomplexen beteken. Om dit ideaal te verwezenlijken dient de mens weer centraal te staan, mag er geen klassenverschil zijn en is een gevarieerd stedelijk milieu nodig waarin arm en rijk en blank en zwart door elkaar wonen. Blom ziet architectuur als het middel om deze ideale samenleving te bewerkstelligen, als ideaal heeft hij dan ook: wonen = liefde (Hiddema, 1984).

2.3 Het stedelijk dak

Na zijn opleiding doet Piet Blom mee aan de Prix de Rome, een ontwerpwedstrijd voor jonge architecten. De architecten kregen de opdracht om een kinderdorp te ontwerpen waar kinderen zonder gezin en van verschillende nationaliteiten konden samenwonen. Hij schrijft de wedstrijd op zijn naam met zijn plan *een dorp als een huis*. Een ontwerp dat in het verlengde ligt van zijn eindexamenproject *het dorpsgewijs bewonen van steden* en wederom gebaseerd is op het wonen in de Jordaan (Hiddema, 1984). Met de gewonnen studiebeurs werkt hij verder aan de studie *wonen als stedelijk dak*. In deze studie zoekt hij naar een fundamenteel nieuwe benadering van de massawoningbouw, een levendig stedelijk milieu als alternatief voor de monotonie van de naoorlogse stadsuitbreidingen (Beaten, 2000). Hoezeer het stedelijk dak verankerd is in zijn leven blijkt wel uit de tekst die prijkt op een bord voor zijn huis: wonen = liefde, liefde = het dak van de stad.

Het stedelijk dak staat voor een gelaagde stad, waar de openbare ruimte zich op de begane grond bevindt met daarboven het zogeheten woondak. Het idee hierachter is dat de gebruikelijke Nederlandse rijtjeswoningen met hun tuinen het gebruik van de begane grond volledig vastleggen. Door de woningen dus letterlijk op te tillen wordt de grond vrijgemaakt voor het maatschappelijke openbare leven en diverse functies. Blom stelde namelijk dat door de overgang naar de diensteneconomie de mens zich had gevestigd. Het woon-werkverkeer zou sterk afnemen doordat thuiswerken mogelijk was en mensen zouden meer vrije tijd hebben. Met het stedelijk dak was het voor de mensen mogelijk de energie te concentreren op de eigen woonomgeving met winkels, scholen en andere sociale voorzieningen onder de woningen op de begane grond (Van Gastel, 2006). Blom zei hierover: "*Altijd maar die scheiding tussen wonen en werken, tussen werken en vrije tijd, we zijn altijd onderweg en komen steeds verder van huis*" (Hengeveld, 2008, p. 26). Mede om die reden vond Piet Blom het erg belangrijk dat hij altijd thuis kon werken (Kieft, 2000).

In het project vormden 16 woningen samen een eenheid. In elke eenheid werden vier verschillende woningtypen, variërend van twee- tot vijfkamerwoningen bijeen gebracht. Hierdoor was een gevarieerde gemeenschap gegarandeerd (Van Gastel, 2006). Daarnaast zou er door het mengen van de functies en door de dorpsgewijze bewoning op een organische wijze een gezond maatschappelijk milieu ontstaan. In de naoorlogse uitbreidingswijken werden de mensen juist door concentratie van dezelfde soort woningen ingedeeld naar klasse, en samen met de functiescheiding leidde dat volgens Blom tot desolaatheid en vervreemding (Hiddema, 1984). Doordat de dichtheid van woningen op het stedelijk dak twee tot drie keer zo groot was als in de gangbare nieuwbouwwijken was deze opzet volgens hem een goed alternatief voor de naoorlogse woningbouw en een oplossing voor de heersende woningnood (Van Gastel, 2006).

De volgende tekst uit de brochure 'Wonen op het stedelijk dak' geeft een beeld van hoe Blom het stedelijk dak voor zich zag: "*de begane grond is min of meer gebruiksrijp gemaakt voor een grote verscheidenheid aan activiteiten, zoals de sociale stad die aan de dag zal leggen. Woondak en leefstad zijn met elkaar verbonden door liften, roltrappen, hellingen en steunpunten voorzien van leidingen en voorzieningen. Het woondak heeft zijn loopstraten, speelpleintjes en wegen voor leveranciers. Op het urbane niveau op de begane grond bevinden zich routes die leiden naar speciale servicezones zoals parkeerplaatsen, garages, fietsenstallingen, enzovoort*" (Hiddema, 2000, p. 10).

2.4 De Kasbah

In het experimentele Kasbah-project krijgt Piet Blom de kans om in 1972 het stedelijk dak, wat tot dan toe alleen nog maar op papier bestond, te realiseren. De gemeente Hengelo schrijft een opdracht uit waarin wordt gevraagd af te wijken van de gebruikelijke woonvormen en woningtypen zodat voldaan kan worden aan de onvervulde woonbehoeften binnen het bestaande aanbod (Kieft, 2000). De adviescommissie die de experimentele subsidie toekent, zegt grote waardering te hebben voor de gemeente Hengelo die "*de moed heeft om in de periferie van de Twentse stad Blom's idee een kans te geven*" (Hengeveld, 2008, p. 17). De commissie geeft aan dat de locatie in de groeiwijk Groot-Driene niet de locatie is waarbinnen de woonvorm werkelijk tot zijn recht zal komen. De Kasbah zou volgens hen beter binnen het saneringsplan van een bestaande kern kunnen worden gerealiseerd (Hengeveld, 2008).

Het project telt aanvankelijk 128 woningenwetwoningen op een oppervlakte van 2,2 hectare. Later wordt dit uitgebreid naar 184 woningen. Net als bij zijn afstudeerproject en de Prix de Rome maakt Blom gebruik van geschakelde eenheden (Hiddema, 1984). Als basis voor de eenheden dienden vier typen woningen (A,B,C,D) waardoor er voor elke gezinsgrootte een passende woning beschikbaar kwam. Type A is een semi-woning of atelierwoning die ook te gebruiken is als appartement voor studenten. Type B is geschikt voor het jonge gezin dat nog zuinig wil leven. Een middelgrote woning met 3 of 4 slaapkamers wordt type C genoemd. Type D is een woning met atelier en daarmee een combinatie van de typen A en C. Alle woningen hebben een open plattegrond: de woonkamer, keuken en de slaapkamer staan door een vide en trap in open verbinding met elkaar. Behalve woningtype A hebben alle andere woningen een dakterras van 5x6 meter (Hengeveld, 2008).

Met de vier typen woningen biedt het ontwerp de ruimte voor een gevarieerde samenleving waarin zowel plaats is voor alleenstaanden, gezinnen, werknemers, zelfstandige ondernemers, studenten en hoogleraren. De koppeling van wonen en werken wordt mogelijk gemaakt door de ruimte en het ontwerp van de woningen en doordat de bewoners in de onderbouw een eigen winkel of bedrijfsruimte kunnen starten. De ruimte onder het stedelijke dak wordt door Blom niet concreet ingevuld maar hij maakt een schets met trefwoorden die het maatschappelijke openbare leven illustreren. De ruimte is volgens hem geschikt voor verkeer, winkels, parkeerruimte, groen, speelplekken en ontmoetingsplaatsen (Hengeveld, 2008). In 1976 werd er op de begane grond een gemeenschappelijke ruimte voor de bewoners gerealiseerd die de naam De Tempel kreeg (Hiddema, 1984).

Ondanks de hoge subsidie die de gemeente per woning ontvangt, worden de huren veel hoger dan begroot. Het gevolg is dat het gewenste gevarieerde milieu niet tot stand komt. De hoge inkomensklasse en jonge tweeverdieners nemen hun intrek in de Kasbah en de arbeiders kiezen toch voor het vertrouwde rijtjeshuis. Blom ziet in de toekomst met het toepassen van prefab betonbouw

mogelijkheden om de bouwkosten te verlagen en daarmee de huren binnen het bereik van een grotere groep te krijgen (Hengeveld, 2008).

In Hengelo kreeg Blom de kans om zijn studie aan de werkelijkheid te toetsen. Het project draaide uit op een vereenzaamde versie van de complexe stedelijkheid die Blom voor ogen had (Hengeveld, 2008). Zowel de locatie, de huurprijzen en de gewenste samenstelling van de bewoners weken af van het ideaal waardoor het complex niet tot zijn recht kwam. Gezien het feit dat Blom in Hengelo zijn eerste en meteen ook de laatste kans kreeg om zijn alternatief voor de naoorlogse woningbouw ten uitvoer te brengen heeft het stedelijk dak zich in de praktijk niet kunnen bewijzen.

3. De theorie achter de beleidstheorie

Het doel van dit onderzoek is de beleidstheorie van de Stichting Piet Blom Museum op te sporen en te reconstrueren. Voordat de reconstructie wordt uitgevoerd is het noodzakelijk het concept beleidstheorie nader toe te lichten. Eerst wordt uitgelegd wat beleid is en uit welke elementen beleid is opgebouwd. Vervolgens worden de onderdelen van de beleidstheorie en het stappenplan voor de reconstructie van een beleidstheorie behandeld.

3.1 Beleid

Beleid is volgens Hoogerwerf (2008) het streven naar het bereiken van bepaalde doeleinden door de inzet van middelen en het maken van tijdskeuzes. Het doel van het beleid is de wenselijke situatie die de organisatie nastreeft. Een wenselijke situatie impliceert een (bestaande) onwenselijke situatie of een probleem. Veel beleid is dan ook een poging om een probleem op te lossen, te verminderen of te voorkomen. Het beoordelen van de situatie gebeurt op basis van de aanwezige opvattingen en denkbeelden.

Doeleinden, middelen en tijd zijn de drie belangrijkste elementen van beleid (Hoogerwerf, 2008). Met het stellen van een doel geeft men aan de omgeving te kennen dat zij in actie wil komen. Er is besloten om een wens die de persoon of een groep heeft te verwezenlijken. Binnen doeleinden kan er in de eerste plaats onderscheid gemaakt worden naar interne en externe doeleinden. Interne doeleinden hebben betrekking op een situatie binnen de organisatie zelf. Een museum zou bijvoorbeeld het volgende interne doel kunnen hebben: het afstemmen van de activiteiten op de aanwezige tentoonstellingen. Externe doeleinden hebben betrekking op een situatie die zich buiten de organisatie bevindt. Een extern doel van een museum zou kunnen zijn: samenwerking met andere culturele instellingen in de nabije omgeving. Het tweede onderscheid is naar eenmalige en permanente doeleinden. Bij een eenmalige doelstelling kan het beleid worden beëindigd bij het bereiken van de doelstelling (Bressers & Klok, 2008). Een voorbeeld is: het opzetten van een tijdelijke tentoonstelling over De Kasbah. Een permanent doel daarentegen wordt niet gestaakt bij doelbereiking maar vereist een blijvende inspanning, bijvoorbeeld: het behoud van het culturele erfgoed in Hengelo.

Middelen zijn al datgene dat kan worden ingezet ter bevordering van het bereiken van bepaalde doeleinden. Het inzetten van een middel kan het bereiken van meerdere doeleinden tot gevolg hebben net als dat er meerdere middelen kunnen worden ingezet om een doel te bereiken. In plaats van middelen wordt ook wel gesproken van instrumenten (Bressers & Klok, 2008). Als de doelstelling van de organisatie bijvoorbeeld is het tonen van het werk van Aldo van Eyck, dan kan er gedacht worden aan de volgende middelen: tentoonstellingen, excursies, het uitbrengen van een boek maar ook het financieren van een renovatie van zijn werk.

Het element tijd betreft de keuzes die gemaakt worden met betrekking tot de tijdstippen, het tempo en de tijdsvolgorde en heeft zowel betrekking op de doeleinden als de middelen. Het tijdstip waarop het middel wordt ingezet of het doel bereikt dient te zijn, bepaalt of men spreekt van een beleid op de korte, middellange of lange termijn. Dit kan afhankelijk zijn van financiële middelen en vergunningen maar ook hoe lang de huidige situatie nog houdbaar is. Het tempo van beleidsuitvoering en -bereiking wordt bepaald door de tijdstippen die in het beleid zijn opgenomen. Het tempo van het beleid geeft aan hoe snel er verandering richting het doel op dient te treden en

de hoeveelheid of soort middelen dat ingezet dient te worden in een bepaalde periode. Tot slot geven de verschillen in tijdstippen de tijdsvolgorde van het bereiken van de doelen of de inzet van de middelen van het beleid aan. Hiermee wordt ook de prioritering van doeleinden en middelen zichtbaar (Bressers & Klok, 2008).

Het lijkt alsof beleid altijd rationeel is en dat het gestelde doel altijd wordt bereikt, maar dit is vaak niet het geval. Doeleinden en middelen kunnen vaag zijn en de gekozen doeleinden worden veelal niet of maar gedeeltelijk bereikt met de gekozen middelen (Hoogerwerf, 2008). Daarnaast kunnen er doeleinden worden genoemd waar geen middelen aan gekoppeld zijn en worden tijdskeuzes vaak achterwege gelaten. Dit soort hiaten vallen pas op zodra de onderdelen van het beleid in hun onderliggende verband worden geplaatst (Bressers & Klok, 2008). Om te beoordelen hoe rationeel het beleid is en voor een beter begrip van het beleid is de reconstructie van de beleidstheorie een geschikte methode (Van de Graaf & Hoppe, 1996).

3.2 De beleidstheorie

De beleidstheorie bestaat uit het geheel van argumenten en kennis achter de argumenten die de beleidsvoerder gebruikt om tot beleid te komen. Omdat het hier gaat om de veronderstellingen waarop de beleidsvoerder zijn of haar handelingen baseert wordt de beleidstheorie gezien als de handelingstheorie van een actor met betrekking tot een bepaald beleidsterrein (Van de Graaf & Hoppe, 1996). De veronderstellingen achter het beleid betreffen relaties tussen waarden en normen, oorzaken en gevolgen, en doeleinden en middelen, en zijn daardoor onder te verdelen in respectievelijk causale, finale en normatieve veronderstellingen.

Het normatieve deel van de beleidstheorie heeft betrekking op de probleemperceptie, de herkomst van de beleidsdoelen en de in te zetten middelen en hun effecten. Normen en waarden spelen een belangrijke rol in de probleemperceptie van de beleidsactor (Van Heffen, 2006). Een ongewenste situatie wijkt af van de normen en waarden die voor het betreffende beleidsterrein relevant geacht worden (Van de Graaf & Hoppe, 1996). De normen en waarden die de beleidsactor gebruikt om een situatie te beoordelen als problematisch, bepalen ook welke situatie als wenselijk wordt aangemerkt. De wenselijke situatie wordt verwoord in de doelstelling van het beleid. Een doelstelling is daarom te beschouwen als een geconcretiseerde waarde. Ten slotte beïnvloeden de normen en waarden ook de keuze voor de middelen die ingezet worden om de doelstelling te bereiken. Niet alle middelen worden namelijk als aanvaardbaar of acceptabel beoordeeld binnen het geldende normatieve kader (Van Heffen, 2008).

Causale veronderstellingen bevatten verbanden tussen oorzaken en gevolgen. Ze beschrijven hoe de werkelijkheid volgens de organisatie in elkaar steekt door het benoemen van oorzakelijke verbanden tussen handelingen, gebeurtenissen en situaties op het beleidsterrein (Van de Graaf & Hoppe, 1996). Hierdoor brengt de organisatie structuur aan in de wereld om zich heen. Causale veronderstellingen worden gebruikt om de oorzaken en gevolgen die ten grondslag liggen aan de ongewenste situatie te beschrijven, maar ook om relaties te beschrijven tussen de doelen en middelen van het beleid. De doelen worden dan verwoord als de gewenste situatie, die optreedt door toepassing van de middelen ofwel de gemanipuleerde oorzaken (Bressers & Klok, 2008).

Bij finale veronderstellingen gaat het om de beleidsvisie van de actor. Er bestaat bij de actor een bepaald idee over de mate waarin een specifiek middel bij kan dragen aan het bereiken van een

bepaald doel. Het betreft dus een samenstel van de middelen die worden ingezet en de te bereiken doelen (Van Heffen, 2008).

Het reconstrueren van de beleidstheorie geeft een organisatie een overzicht van de beoogde doelen en in te zetten middelen, inzicht in de rechtvaardiging van de gekozen middel-doel combinaties en ook waarom er gekozen is voor juist deze middel-doel combinaties, ofwel de rationaliteit achter het beleid (Van de Graaf en Hoppe, 1996).

In figuur 3.1 is de relatie tussen de beleidstheorie en het beleid van een organisatie weergegeven. De veronderstellingen waaruit de beleidstheorie bestaat geven richting aan de beoordeling van een situatie als gewenst of ongewenst. Zodra een organisatie besluit om in actie te komen om een ongewenste situatie aan te pakken dan wordt er vaak een plan van aanpak opgesteld waarin idealiter doeleinden, middelen en tijdskeuzes staan beschreven. Dit plan van aanpak wordt ook wel beleid genoemd. De keuzes voor de doeleinden, middelen en tijd zijn niet uit de lucht gegrepen maar vinden hun oorsprong in de beleidstheorie.

Figuur 3.1 Overzicht van de beleidstheorie en beleid

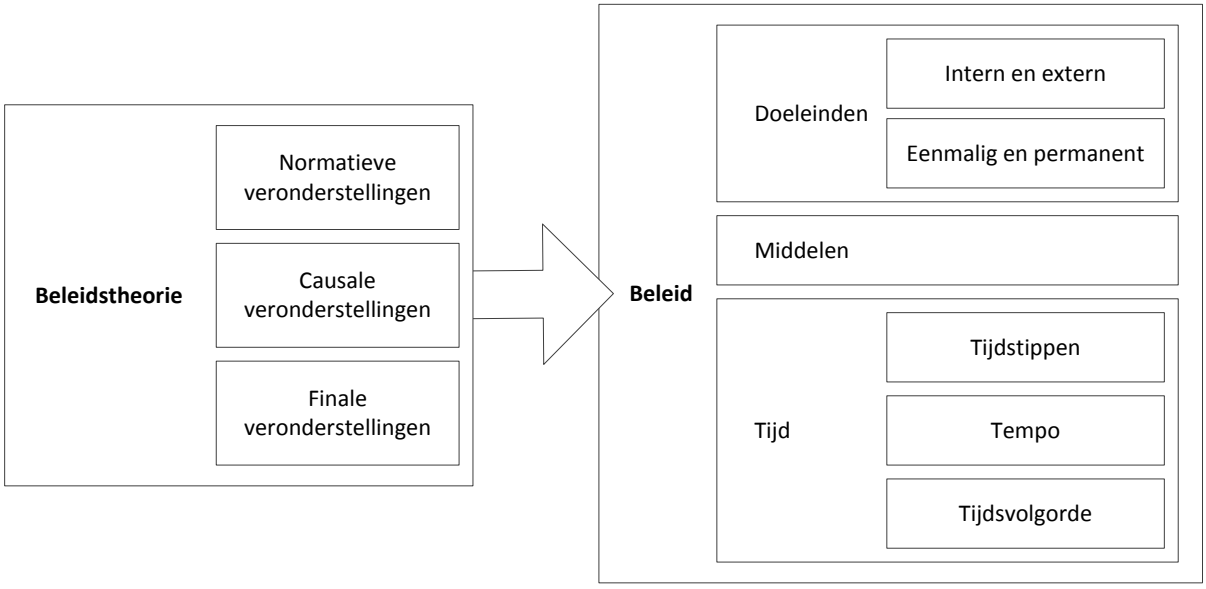

3.3 Reconstrueren van de beleidstheorie

Het langs wetenschappelijke weg opsporen en systematisch herformuleren van het geheel van veronderstellingen dat aan een bepaald beleid ten grondslag ligt wordt de reconstructie van een beleidstheorie genoemd. De beleidstheorie zoals die in de beleidspraktijk bestaat is de spontane beleidstheorie en de beleidstheorie zoals die door een onderzoeker is opgespoord en geherformuleerd is de gereconstrueerde beleidstheorie (Bressers & Hoogerwerf, 1995). Zowel Bressers en Hoogerwerf als Van de Graaf en Hoppe hebben een stappenplan opgesteld voor de reconstructie van de beleidstheorie. Van de Graaf en Hoppe (1996) reconstrueren een beleid-als-plan waardoor het opsporen van de causale, finale en normatieve relaties gerelateerd aan de doelen en middelen centraal staan. Het stappenplan van Bressers en Hoogerwerf (1995) is daarentegen gericht op het achterhalen van alle causale, finale en normatieve veronderstellingen die betrekking hebben op het beleid in kwestie. Een verschil in werkwijze is dat Van de Graaf en Hoppe een doelboom

reconstrueren en Bressers en Hoogerwerf de gevonden relaties vertalen naar stellingen. Vanwege de specificering van de hulpvraag van de Stichting Piet Blom Museum naar meer inzicht in de doelen en middelen, en de relaties tussen de gekozen doelen en middelen, wordt het stappenplan van Van de Graaf en Hoppe hier besproken. Om de beleidstheorie niet alleen in beeld maar ook in woord overzichtelijk weer te geven wordt het vertalen van de veronderstellingen naar stellingen daaraan toegevoegd. Het reconstrueren van de beleidstheorie bevat de volgende reeks stappen:

1. Verzamel zoveel mogelijk documenten afkomstig van de beleidsactoren over het beleid in kwestie. Deze documenten bevatten namelijk de uitspraken van de beleidsactoren over het betreffende beleid. Zowel schriftelijke uitspraken als mondelinge uitspraken vastgelegd in interviews kunnen gebruikt worden om de beleidstheorie te achterhalen.
2. Spoor de doelen, middelen en middel-doel relaties op en reconstrueer dit tot de doelboom van het beleid. Het is hierbij belangrijk om zowel bij het bepalen van de doelen als de middelen rekening te houden met een drietal voorwaarden. Een situatie is namelijk pas een doel als de organisatie: de situatie als wenselijk beoordeelt, de situatie wil bereiken, en meent de situatie te kunnen bereiken. Een handeling kan pas beschouwd worden als een middel indien de organisatie: de handeling kan uitvoeren, de handeling wil uitvoeren, en bij de uitvoering een bepaald doel voor ogen heeft.
3. Spoor de causale en finale argumentaties op voor de in de doelboom weergegeven middel-doel relaties. Vertaal de causale en finale argumenten in stellingen. Het formuleren van de stellingen kan zowel causaal (A veroorzaakt B) als niet per se causaal (naarmate er meer A is, zal er meer B zijn).
4. Spoor de normatieve argumentaties op voor zoveel mogelijk doelen en middelen uit het beleid en vertaal de normatieve argumenten in stellingen.
5. Voeg de gevonden finale, causale en normatieve stellingen samen tot een systematisch opgebouwd en samenhangend geheeld van stellingen: de gereconstrueerde beleidstheorie. Geef de gereconstrueerde beleidstheorie vervolgens schematisch weer in de vorm van een pijlenschema.

Nadat de beleidstheorie is gereconstrueerd is het mogelijk om de kwaliteit van de beleidstheorie te beoordelen door het uitvoeren van een beleidsanalyse. In hoofdstuk 5 Reconstructie van de beleidstheorie, zal de gereconstrueerde beleidstheorie van de Stichting Piet Blom Museum geanalyseerd worden aan de hand van de door Hemerijck en Hazeu (2004) opgestelde vier kernvragen van beleid. Beleid dat is gebaseerd op een kwalitatief goede beleidstheorie bereikt namelijk vaker zijn doelstellingen (Van Heffen, 2008).

De gereconstrueerde beleidstheorie geeft de Stichting Piet Blom Museum een goed overzicht van hoe haar doelen en middelen zich tot elkaar verhouden en vanuit welke beginselen en normen ze heeft gekozen voor juist deze doelen en middelen. Dit biedt de stichting houvast bij het formuleren van de missie en visie van de organisatie en het uitwerken van een beleidsplan. Daarnaast geeft de opgespoorde beleidstheorie de stichting inzicht in punten van het beleid die eventueel aanvulling of verbetering behoeven, waardoor de beleidsactoren concrete handreikingen krijgen aangeboden om het beleid waar nodig te veranderen.

4. Methodologie

In het vorige hoofdstuk zijn de onderliggende elementen van de beleidstheorie beschreven en is een stappenplan aangereikt voor het uitvoeren van de reconstructie van de beleidstheorie. In dit hoofdstuk komt de wijze waarop het stappenplan in de praktijk in uitvoer is gebracht aan bod. In de eerste paragraaf wordt de dataverzameling behandeld en in de tweede paragraaf de analyse van de verzamelde data.

4.1 Dataverzameling

De eerste stap in het reconstructieproces van een beleidstheorie is het verzamelen van uitspraken van de beleidsactoren over het beleid. Gezien de specifieke hulpvraag naar meer inzicht in de doelen, middelen en de doel-middel relaties, en daarbij het beschouwen van beleid-als-plan ligt de nadruk op het achterhalen van de uitspraken die betrekking hebben op doelen en middelen en de argumenten voor bepaalde doel-middel relaties. De bestuursleden worden in dit onderzoek beschouwd als de beleidsactoren omdat zij het beleid van de Stichting Piet Blom Museum vormgeven en verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de plannen.

Het verzamelen van uitspraken heeft op twee manieren plaatsgevonden. In de eerste plaats zijn de documenten die betrekking hebben op het te onderzoeken beleid verzameld. Dit zijn het projectplan (Van der Aa, 2012), de oprichtingsstatuten (Suwijn Notarissen, 2012) en de mission statement (Hoebee, 2012). Alle drie de documenten zijn opgesteld door de bestuursleden en bevatten uitspraken over het beleid.

Naast het verzamelen van uitspraken in beleidsdocumenten zijn er interviews gehouden met de bestuursleden en een lid van de Raad van Advies van de stichting. De keuze om ook een lid van de Raad van Advies te interviewen is gebaseerd op het feit dat educatie een grote rol speelt in het beleid beschreven in de documenten en deze persoon verantwoordelijk is voor het vormgeven en uitvoeren van het educatieve programma.

Van Heffen (2008) geeft aan dat een reconstructie op basis van alleen documenten onvoldoende garantie biedt dat de gevonden beleidstheorie een verantwoorde afspiegeling vormt van de veronderstellingen die in de praktijk zijn toegepast. Om de betrouwbaarheid te verhogen is het daarom verstandig om aanvullende interviews te houden. In het geval van de Stichting Piet Blom Museum was het extra belangrijk om aanvullende interviews af te nemen gezien het feit dat het beleid niet volledig in documenten is uitgewerkt maar zich voor een groot deel alleen in de hoofden van de bestuursleden bevindt. Om deze waardevolle informatie ook op te nemen in de reconstructie van de beleidstheorie hebben er semigestructureerde interviews plaatsgevonden. Het doel van de interviews was tweeledig: het verzamelen van uitspraken en het nagaan van een juiste interpretatie van de aangereikte documenten. Kenmerkend voor semigestructureerde interviews is dat er geen gebruik wordt gemaakt van een gestandaardiseerd interviewschema maar dat de onderzoeker een lijst met thema's en vragen heeft die moeten worden behandeld. Per gesprek kan worden besloten of bepaalde vragen weggelaten kunnen worden en of er aanvullende vragen nodig zijn (Saunders, Lewis & Thornhill, 2008). De keuze voor het gebruik van semigestructureerde interviews is gebaseerd op de verwachting dat de bestuursleden al naar gelang hun interesse meer of minder kennis van de verschillende beleidselementen hebben. Deze verwachting komt voort uit verkennende gesprekken

en de uitspraak dat “ieder bestuurslid zijn eigen vleugel kan aanbouwen” (Informatieavond, 2012). De interviewvragen zijn gebaseerd op de volgende thema’s:

- Doeleinden van de organisatie
- Middelen die de organisatie wil inzetten om de doelen te bereiken
- Argumenten voor de keuze van de genoemde doelen en middelen
- Argumenten voor de keuze van de middel-doel relaties
- Beschrijving van de (on)gewenste situatie
- Argumenten voor de beoordeling van de (on)gewenste situatie
- Argumenten om juist op dit moment met dit plan te komen

De bestuursleden zijn tijdens een door de onderzoeker bijgewoonde bestuursvergadering gevraagd om afzonderlijk van elkaar mee te werken aan een interview. Gelijktijdig zijn de bestuursleden geïnformeerd over het doel van de interviews. Per mail is er vervolgens met ieder bestuurslid een datum en tijdstip voor het interview vastgelegd. Vanwege de verstreken tijd is vlak voor het plaatsvinden van de interviews nogmaals het doel aangestipt zodat de respondent zich, indien hij of zij dit wenste, kon voorbereiden. Voorafgaand aan de interviews is gevraagd of de geïnterviewde bezwaar heeft tegen het opnemen van het gesprek met een videorecorder. Er waren geen bezwaren waardoor het mogelijk was om alle interviews op te nemen en vervolgens woordelijk uit te werken. Er zijn in totaal vijf interviews afgenomen in een tijdsbestek van twee weken. De interviews duurden alle ongeveer anderhalf uur en vonden plaats bij de bestuursleden thuis, op het terrein van de Universiteit Twente of in de ruimte van het Architectuurcentrum Twente.

4.2 Data-analyse

Nadat de uitspraken van de beleidsactoren over het beleid zijn verzameld is de volgende stap het analyseren en coderen van de uitspraken. Als eerste zijn de door de bestuursleden opgestelde beleidsdocumenten geanalyseerd. Gestart werd met het opsporen van de doelen, middelen en middel-doel relaties. Vervolgens was het mogelijk de causale, finale en normatieve argumentaties voor de gevonden middelen en doelen in kaart te brengen. Deze argumenten zijn daarna vertaald naar causale stellingen en weergegeven in een pijlenschema. De gevonden argumenten en het pijlenschema voortkomend uit de documentanalyse zijn opgenomen in de Appendix. Het eenduidig interpreteren van de aangereikte beleidsdocumenten was zonder terugkoppeling niet op alle punten haalbaar. Om de validiteit van de interpretatie te waarborgen wordt dan ook aangeraden om de analyse door ten minste twee personen uit te laten voeren (Barbour, 2008). Dit onderzoek diende uitgevoerd te worden door een onderzoeker waardoor het niet mogelijk was om in de analyse een tweede persoon te betrekken. Een juiste interpretatie van de beleidsdocumenten is in dit onderzoek vergroot door de op basis van beleidsdocumenten gereconstrueerde beleidstheorie tijdens de interviews aan de bestuursleden voor te leggen. Hierdoor werden onduidelijkheden weggenomen en ontbrekende relaties aangevuld. Daarnaast gaven de gevonden argumenten en het overzicht richting aan de interviewvragen.

De tweede bron van uitspraken zijn de transcripties van de interviews. De interviews zijn met een voicerecorder opgenomen waarna ze volledig zijn uitgeschreven. Allereerst zijn de transcripties doorlopen om de eerder gevonden doelen en middelen aan te vullen. Vervolgens zijn de transcripties

gecodeerd (Barbour, 2008). Hiervoor zijn dezelfde drie labels gebruikt als bij de analyse van de documenten, namelijk: finale, causale en normatieve argumentaties met betrekking tot de doelen en middelen van de organisatie. De opgespoorde argumenten zijn vertaald naar stellingen en naast de in de beleidsdocumenten gevonden stellingen gelegd. Het volledige overzicht van argumenten heeft als input gediend voor de gereconstrueerde beleidstheorie zoals weergegeven in hoofdstuk 5 Reconstructie van de beleidstheorie.

5. Reconstructie van de beleidstheorie

In dit hoofdstuk wordt de beleidstheorie van de Stichting Piet Blom Museum gereconstrueerd. Uit de beleidsdocumenten en interviews zijn de elementen achterhaald die samen de beleidstheorie vormen. De aangewezen elementen zijn op te vatten als normatieve, causale en finale argumenten. Vervolgens zijn deze elementen gerangschikt en hebben ze als input gediend voor de gereconstrueerde beleidstheorie zoals weergegeven op pagina 31. De reconstructie start in paragraaf 5.1 met het beschrijven van de probleemanalyse. Wat is volgens de Stichting Piet Blom Museum de gewenste situatie en waarom is de huidige situatie ongewenst? In paragraaf 5.2 worden drie door de onderzoeker onderscheiden deelgebieden van de gevonden beleidstheorie beschreven. Er wordt steeds gestart met het samenvatten van de relevante data en vervolgens wordt in een kader weergegeven op welke normatieve, causale en finale argumenten de samenvatting is gebaseerd. De gereconstrueerde beleidstheorie wordt in paragraaf 5.3 in een pijlenschema weergegeven en besproken. Tot slot wordt in paragraaf 5.4 de totstandkoming van de beleidstheorie geanalyseerd en de vraag gesteld of het opgestelde beleid ook goed beleid genoemd mag worden.

5.1 Wonen als samenlevingsvorm

In het gedachtegoed en het werk van Piet Blom staat wonen als samenlevingsvorm centraal. Over wonen zei hij: "*Ik heb een hekel aan het woord wonen omdat het direct met een dak boven je hoofd geassocieerd wordt, terwijl wonen ook is: de buren, de straat, de voorzieningen, de atmosfeer van een wijk*" (Hiddema, 1984, p. 13). De bestuursleden van de Stichting Piet Blom Museum zijn van mening dat mensen zich tegenwoordig niet meer bewust zijn van de leefomgeving maar zich terugtrekken achter hoge schermen en daarmee de wereld buiten sluiten. De reden dat mensen zich terugtrekken in hun woningen is niet alleen een gevolg van de huidige tijdsgeest maar wordt ook gefaciliteerd door de manier van bouwen. Reguliere woonwijken met voornamelijk rijtjeswoningen of vrijstaande woningen en grote flatgebouwen zijn zo gebouwd dat ze niet uitnodigen tot sociaal gedrag. De wijken en complexen nodigen niet uit om contact met buurtgenoten te leggen en te onderhouden. De reguliere manier van wonen versterkt daarmee de individualisering en beperkt het sociaal maatschappelijk gedrag. In het door Piet Blom ontworpen wooncomplex de Kasbah is de individualisering niet afwezig maar wel minder zichtbaar. De Kasbah kenmerkt zich nog door verbondenheid met de leefomgeving en sociaal gedrag. Dit komt door de bijzondere architectuur waarbinnen rekening is gehouden met sociaal contact. In lijn met de visie van Piet Blom vinden de bestuursleden dan ook dat mensen tegenwoordig niet meer ergens wonen maar slechts onderdak vinden. Wonen is namelijk een samenlevingsvorm en zou daarom net als in de Kasbah moeten uitnodigen tot sociaal maatschappelijk gedrag.

Een belangrijk kenmerk van de Kasbah is dat het complex de mogelijkheid biedt om aan huis te werken. In deze tijd met vervuiling, veel reizen en files is een complex als de Kasbah een interessant alternatief voor de huidige woningbouw. Daarnaast kan de Kasbah een halte zijn in de zoektocht naar een sociale samenleving. De stichting vindt het dan ook belangrijk om andere mensen bewust te maken dat samen wonen, werken en leven mogelijk is.

Het Piet Blom Museum biedt de mogelijkheid om kennis en inzicht over te dragen met betrekking tot architectuur en wonen en biedt bezoekers de mogelijkheid om het werk en gedachtegoed van Piet Blom te leren kennen. De Stichting Piet Blom Museum heeft zichzelf daarom het volgende ten

doel gesteld: *het onder de aandacht brengen van het werk en gedachtegoed van Piet Blom specifiek en architectuur in het algemeen.*

Overzicht 5.1 Argumenten van de Stichting Piet Blom Museum met betrekking tot de centrale doelstelling

Normatieve argumenten:

- De meeste mensen wonen niet ergens, die vinden ergens onderdak in een huis en zijn eigenlijk minimaal bezig met de leefomgeving en wat daarbij hoort dus mensen moeten zich meer bewust worden van wonen en sociaal gedrag.
- Wonen is een samenlevingsvorm dus wonen moet veel meer verbonden zijn met sociaal maatschappelijk gedrag of moet uitnodigen tot sociaal maatschappelijk gedrag.
- Het is belangrijk om te kijken naar wat je samenbindt, zeker in de digitale revolutie waar we nu in zitten dus het is belangrijk om andere mensen op de hoogte te brengen dat samen wonen, werken en leven mogelijk is.
- De manier waarop je woont nodigt al dan niet uit tot sociaal maatschappelijk gedrag dus is architectuur belangrijk.
- Piet Blom had echt wat uit te dragen dus andere mensen moeten de mogelijkheid krijgen om dat idee ook te leren kennen.

Causale argumenten:

- Als woningen uitnodigen tot sociaal maatschappelijk gedrag dan vindt er minder individualisering plaats.
- Als je naar de Kasbah kijkt dan kun je niet zeggen dat het er niet toe doet.

Finale argumenten:

- Bekendheid geven aan Piet Blom in het bijzonder en architectuur in het algemeen door het Piet Blom Museum.
- Mensen kennis te laten maken met de ideeën van Piet Blom door een museum.
- Het overdragen van kennis en inzicht door het oprichten van een museum.

5.2 Overdragen van kennis en inzicht

Het werk en gedachtegoed van Piet Blom vormt de basis van het Piet Blom museum. Door mensen kennis te laten maken met Piet Blom en de Kasbah is het mogelijk om kennis en inzicht over wonen en verschillende architectuurvormen over te brengen. Kennis en inzicht waardoor het mogelijk is om een bijdrage te leveren aan het beschermen van het culturele erfgoed, de bezoekers een bron van inspiratie te bieden en kinderen en volwassenen anders te laten kijken naar hun omgeving.

5.2.1 Beschermen cultureel erfgoed

De Kasbah maakt onderdeel uit van het culturele erfgoed van Nederland. Dit erfgoed moet beschermd worden tegen vandalisme en sloop zodat het doorgegeven kan worden aan de volgende generaties. Het beschermen van cultureel erfgoed kan bewerkstelligd worden door mensen bewust te maken van het belang van het behoud van cultureel erfgoed, mensen de kans te geven hun beeld bij te stellen en het creëren van meer begrip en betrokkenheid bij zowel volwassenen als jongeren.

Over de Kasbah bestaan veel vooroordelen en misconcepties. In filmpjes geschoten tijdens en na de bouw van de Kasbah reageren mensen uit de buurt met: “van mij had het niet gehoeven” en “er wonen allemaal rare mensen in”. In de jaren tachtig en negentig en ook nu nog merken de bewoners van de Kasbah dat mensen denken dat er voornamelijk gekken, kunstenaars, leeglopers en vrijgevochten lui wonen. Om mensen de mogelijkheid te geven het negatieve beeld dat zij van de Kasbah hebben bij te stellen worden rondleidingen gegeven waarbij ook enkele woningen bezocht worden. De bestuursleden zijn namelijk van mening dat het negatieve beeld een gevolg is van dat mensen “niet kennen, niet kijken en niet weten” dus “moet je hen achter de voordeur uitnodigen”. Door duidelijk te zijn over wie de bewoners van de Kasbah zijn, hoe het er in de Kasbah uitziet en waarom het er zo uitziet, wordt bezoekers de mogelijkheid geboden om hun beeld van de Kasbah en haar bewoners aan te passen. De kennismaking met het complex als geheel en enkele woningen geeft ook de kans om te laten zien welk gedachtegoed Piet Blom met de Kasbah heeft neergelegd. Blom bood de bewoners namelijk een ruimte die naar eigen inzicht en afgestemd op het gewenste gebruik kon worden ingericht. “De Kasbah is vrijheid”, gaven meerdere bestuursleden aan. De vrijheid om er theaterdecors te bouwen, in de woonkamer een motor te reviseren maar ook om er een extra verdieping in te bouwen of de woning in originele staat te laten. De ervaring van het bezoeken van een bijzonder complex brengt met zich mee dat mensen er na het bezoek met meer zorg mee omgaan omdat zij dan het verhaal van het complex kennen. Door mensen dus kennis te laten maken met het culturele erfgoed, en in dit geval de Kasbah, zal er bewustwording optreden van het belang van het behoud van cultureel erfgoed.

Vandalisme komt voort uit onbegrip van jongeren met betrekking tot hun leven en leefomgeving. Meer begrip van de omgeving kan gecreëerd worden door jongeren meer kennis bij te brengen. Tijdens workshops wordt er daarom aandacht besteed aan architectuur, planologie, historie en wat wonen voor hen betekent en hoe dat hun leefomgeving beïnvloedt. Omdat cultureel erfgoed direct naast de voordeur begint worden de jongeren in de eigen omgeving op pad gestuurd om opdrachten uit te voeren. Na deelname aan de workshops is hun blik op de openbare ruimte veranderd en is er meer begrip voor en betrokkenheid bij de omgeving.

Overzicht 5.2 Argumenten van de Stichting Piet Blom met betrekking tot beschermen van cultureel erfgoed

Normatieve argumenten:

- De Kasbah is cultureel erfgoed dat beschermd moet worden dus moeten we mensen uitnodigen.
- Er is vandalisme omdat jongeren niets begrijpen van hun leven en leefomgeving dus moeten we begrip kweken bij de jongeren.
- Cultureel erfgoed begint hier in Nederland en direct naast de voordeur dus moet je kinderen in de eigen omgeving op pad sturen om cultureel erfgoed te ontdekken.

Causale argumenten:

- Als wij duidelijk zijn over wie we zijn, hoe het er bij ons uitziet en waarom het er zo uitziet dan zal de Kasbah niet vernield worden.
- Als je mensen uitnodigt dan gaan ze kijken en weten.
- Als je meer te weten komt over Piet Blom en de Kasbah dan kun je je beeld bijstellen.
- Als je kijkt dan ga je je plannen bijstellen (zowel kinderen als volwassenen).
- Als je kennis hebt van de historie dan kan dat leiden tot meer begrip en betrokkenheid.
- Als er meer begrip en betrokkenheid is dan wordt er meer cultureel erfgoed doorgegeven aan de volgende generatie.

- Als je hebt ervaren dat je in iets heel bijzonders rondloopt dan ga je daar met zorg mee om.

Finale argumenten:

- Cultureel erfgoed kan beschermd worden door mensen uit te nodigen (openstellen Kasbah-woningen)
- Bewustwording van het belang van het behoud van cultureel erfgoed door kennismaking met het cultureel erfgoed.
- Bijstellen beeld door kennismaking met de Kasbah.
- Doorgeven/beschermen cultureel erfgoed door meer begrip en betrokkenheid.
- Meer begrip en betrokkenheid door workshops voor jongeren.

5.2.2 Inspireren

Museumbezoek is tweeledig. Naast het verwerven van kennis en inzicht is het namelijk ook mogelijk om door museumbezoek geïnspireerd te raken. Het Piet Blom Museum informeert bezoekers niet alleen over het werk en gedachtegoed van Piet Blom, maar wil mensen doordat zij kennis nemen van het werk en de ideeën van Piet Blom, ook inspireren om anders te kijken naar wonen.

In de Kasbah is het mogelijk om samen te wonen, werken en leven. Door tijdens de rondleidingen ook enkele woningen te bezoeken kunnen bezoekers zien hoe de vormgeving van het complex samen wonen, werken en leven faciliteert en hoe bewoners van de Kasbah daar invulling aan hebben gegeven. Bezoekers kunnen zien dat wonen een samenlevingsvorm is die kan uitnodigen tot sociaal gedrag of dat juist kan tegenhouden. Hierdoor zal het besef optreden dat er ook gekozen kan worden voor deze vorm van samenwonen wat mogelijkerwijs bij kan dragen aan de bouw van meer woningen die uitnodigen tot sociaal en maatschappelijk gedrag.

Bezoekers kunnen kennis opdoen en zich laten inspireren door de permanente tentoonstelling, waaronder de werkkamer van Piet Blom en een buitenmuseum waarin aandacht is voor diverse gebouwen ontworpen door Piet Blom; tijdelijke tentoonstellingen over divers werk van Piet Blom, tijdgenoten of andere architectuurvormen; tijdens lezingen en symposia waar er gediscussieerd zal worden over wonen en architectuur in al hun facetten; fietsexcursies langs bijzondere architectuur; en door zich te laten verrassen door het complex zelf.

Overzicht 5.3 Argumenten van de Stichting Piet Blom Museum met betrekking tot inspireren

Normatieve argumenten:

- Piet Blom heeft zeer bijzondere projecten neergezet dus daar kan je niet onverschillig over zijn.
- Het is belangrijk om te kijken naar wat je samen bindt, zeker in de digitale revolutie waar we nu in zitten dus het is belangrijk om andere mensen op de hoogte te brengen dat samen wonen, werken en leven mogelijk is.

Causale argumenten:

- Als je het werk van Piet Blom ziet dan kun je verwonderd zijn/geïnspireerd raken.
- Als je naar een museum gaat dan raak je daardoor geïnspireerd.
- Als je naar een museum gaat dan verwerf je kennis en inzicht.
- Als je een Kasbah- of Kubuswoning ziet dan ben je verrast.
- Als je weet dat je kunt kiezen dan kun je ook kiezen voor deze vorm van samenwonen.
- Als je weet wat je mogelijkheden zijn kun je beslissen hoe je wilt wonen.

- Als je beseft dat wonen een samenlevingsvorm is die kan uitnodigen of juist kan tegenhouden dan zullen er minder rijtjeswoningen gebouwd worden, of meer gebouwd worden wat uitnodigt tot sociaal gedrag.

Finale argumenten:

- Mensen kennis te laten maken met de ideeën van Piet Blom door een museum.
- Geïnspireerd raken door een museum.
- Kennis maken met het werk en gedachtegoed van Piet Blom door tentoonstellingen, lezingen, fietstochten en de Kasbah te bezoeken (rondleidingen).

5.2.3 Leren kijken

Binnen cultuureducatie wordt te weinig aandacht besteed aan architectuur, terwijl als kinderen zijn opgevoed met architectuur ze meer plezier hebben doordat ze anders kijken naar huizen, bruggen en wegen. Kennis van architectuur stelt kinderen namelijk in staat om dingen te herkennen waardoor de buurt waar zij doorheen lopen rijker wordt.

Om architectuuronderwijs op scholen te stimuleren worden er workshops voor docenten georganiseerd. Docenten worden uitgenodigd om in de Kasbah een workshop te volgen waar hun handvatten worden aangereikt om goed architectuuronderwijs te kunnen geven. Op school kunnen ze vervolgens zonder extra voorbereiding een aantal lessen geven over architectuur en een extra dimensie aan het onderwerp toevoegen door de kinderen daarna hun droomhuis te laten bouwen in het Piet Blom Museum.

Naast het aanreiken van handvatten hopen de bestuursleden dat door de workshops het onderwerp architectuur ook bij de docenten is gaan leven waardoor zij op school met veel enthousiasme met architectuur aan de slag gaan. Om namelijk ook de kinderen in de klas enthousiast te maken is het belangrijk dat zij tijdens de reis worden meegenomen door een “slimme en vrolijke gids die de kinderen kan leren de ogen en oren open te zetten voor architectuur”.

“Kunsteducatie is kinderen iets meegeven wat zij anders nooit meemaken”. Het bezoeken van de Kasbah is voor de meeste kinderen een nieuwe ervaring. Zij zien dan dat het mogelijk is dat een woning er anders uit kan zien dan een rijtjeshuis waardoor ze anders gaan kijken naar wonen. De beleving dat een woning ook anders vormgegeven kan worden wordt versterkt door het volgen van activiteiten. Deze activiteiten zijn opgezet vanuit de gedachte dat wonen gaat over een veilige plek, een plek waar jij je thuis voelt. Het werk en de visie van Piet Blom dienen als inspiratie voor het anders denken en op een andere manieren kijken naar wonen: “wie bedenkt nou dat je gewoon een flat omklapt en die op pootjes zet, dat is loslaten en creativiteit”. Het is voor kinderen bijvoorbeeld mogelijk hun eigen droomhuis te bouwen tijdens deelname aan een workshop of een puzzeltocht te volgen waarin kennis gemaakt kan worden met de Kasbah en architectuur. Tijdens de workshops staat zelf creëren centraal. Als kinderen namelijk de vrijheid krijgen om uit te proberen en creatief te zijn dan pas leren zij nadenken, en in dit geval nadenken over wonen en architectuur.

Overzicht 5.4 Argumenten van de Stichting Piet Blom Museum met betrekking tot leren kijken

Normatieve argumenten:

- In cultuureducatie zit heel weinig architectuur dus is het belangrijk dat er meer aandacht wordt besteed aan architectuur binnen (cultuur)educatie.

- Kijken dient geleerd te worden dus moet je de jeugd leren om ogen te ontwikkelen voor architectuur.
- Kunsteducatie is kinderen iets meegeven wat ze anders nooit meemaken dus laten we kinderen in onze activiteiten iets meemaken wat ze anders nooit meemaken.
- Wonen gaat over een veilige plek en over een plek waar jij je thuis voelt dus worden de activiteiten opgezet vanuit deze gedachte.
- Het is belangrijk om te weten wat je mogelijkheden zijn dus laat kinderen zien dat er ook nog wat anders bestaat (een woning kan er anders uitzien dan een rijtjeshuis).
- Het is belangrijk dat kinderen vrij mogen zijn en vrij mogen denken dus mogen kinderen in het Piet Blom Museum creëren.
- Je kunt leren je ogen en oren open te zetten voor architectuur dus moet de docent (een slimme en vrolijke gids) de kinderen mee op reis nemen.
- Workshops geven aan docenten is een wijze waarvan ik weet dat die werkt dus passen we deze werkwijze ook toe voor het Piet Blom Museum

Causale argumenten:

- Als je opgevoed bent met kijken naar architectuur dan heb je veel meer plezier (want dan ga je anders kijken naar huizen, bruggen en wegen).
- Als je dingen gaat herkennen dan wordt de buurt waar je doorheen loopt rijker.
- Als je kinderen iets laat meemaken waar ze anders niet komen dan gaan ze anders kijken.
- Als je kinderen laat ervaren dan gaat wonen betekenis krijgen.
- Als je kinderen op bezoek krijgt in de Kasbah dan leren ze iets nieuws.
- Als je kinderen laat uitproberen en creatief zijn dan leren ze nadenken.
- Als je docenten handvatten aanreikt om goed architectuuronderwijs te geven dan gaat het leven (en wordt er aandacht besteedt aan architectuur).
- Als je docenten binnenhaalt dan kun je ze een andere kijk op architectuur meegeven.
- Als de docenten doorhebben dat het hartstikke leuk is dan gaan ze zelf ook met groot enthousiasme aan de slag.

Finale argumenten:

- Bewustwording van architectuur door educatie.
- Kinderen gaan anders kijken door mee te doen aan activiteiten in de Kasbah (workshops).
- Docenten een andere kijk op architectuur meegeven door workshops voor docenten.

5.3 Overzicht van de beleidstheorie

Figuur 5.1 Schematische weergave van de gereconstrueerde beleidstheorie van de Stichting Piet Blom Museum

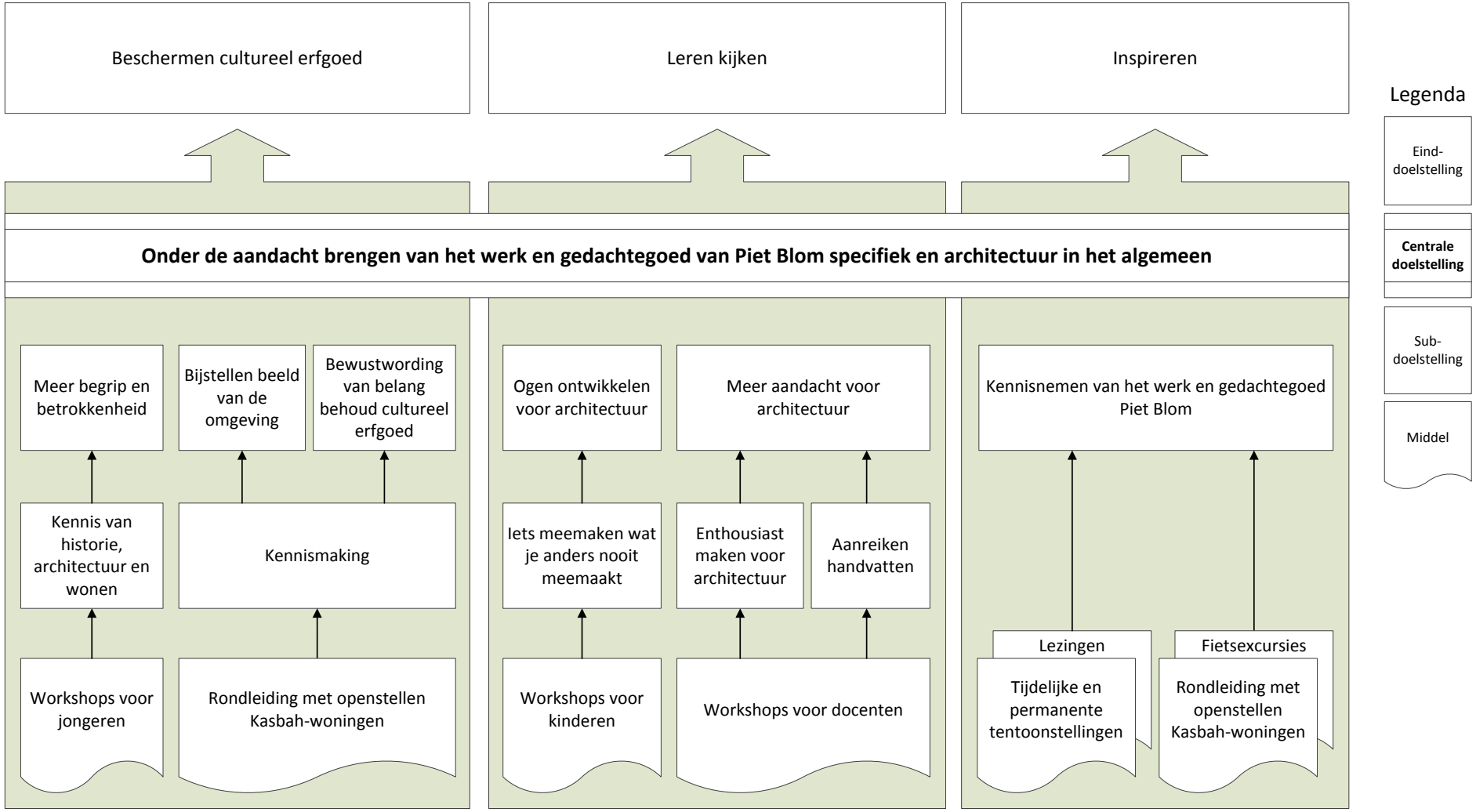

In de gereconstrueerde beleidstheorie is een grote rol weggelegd voor de locatie van het Piet Blom Museum. De locatie in de huismeesterpost in de Kasbah is een *unique selling point* van het museum en wordt ook als zodanig benut. Een van de bestuursleden zei tijdens het interview heel treffend: "dat is het voordeel hier, dat je maar een klein museum nodig hebt want de rest hoort bij het museum, het is een soort openluchtmuseum". In alle drie de *pijlers* van de beleidstheorie is dan ook veel aandacht voor het tonen en ervaren van de Kasbah als complex en het wonen in de Kasbah. Er worden rondleidingen georganiseerd waarbij het mogelijk is enkele woningen te bezoeken. Dit biedt bezoekers de mogelijkheid om te zien en te ervaren hoe de vrijheid die Piet Blom aan de bewoners gaf is opgevat en om te kijken of de vooroordelen over de Kasbah en haar bewoners kloppen. De ruimte onder de woningen doet dienst als buitenmuseum waardoor als het museum gesloten is, er naast het bekijken van het complex ook de mogelijkheid bestaat om meer te weten te komen over Piet Blom en zijn werk. Bovendien is de locatie is een opmaat voor de workshops omdat het complex voor de meeste mensen en kinderen een nieuwe en bijzondere manier van wonen toont.

Bij de keuze voor de middelen is al rekening gehouden met het feit dat het trekken van bezoekers een van de belangrijkste taken is van het museum. Zonder bezoekers is het namelijk niet interessant om een museum te runnen. Uit ervaring is gebleken dat mensen het openstellen van woningen in de Kasbah altijd zeer hebben gewaardeerd. De keuze om een rondleiding met het openstellen van enkele woningen op te nemen in het programma was dan ook snel gemaakt. Naast een permanente tentoonstelling, waaronder de tekenkamer van Piet Blom en het buitenmuseum vallen, zullen er ook tijdelijke tentoonstellingen worden georganiseerd. Om bezoekers te trekken en hen nog een keer terug te laten komen is het namelijk nodig om de tentoonstelling te blijven vernieuwen. Het geven van workshops aan docenten is secundair ook bedoeld om de locatie en lesmethode te laten zien waardoor het makkelijker is om ook de scholen over te halen een workshop voor basisschoolleerlingen of jongeren aan te vragen. Het volgen van workshops of andere activiteiten is ook mogelijk in het kader van een kinder- of verjaardagsfeestje. Tot slot wordt het museum door de bestuursleden ook opgevat als kenniscentrum waar architecten en planologen van gemeenten welkom zijn om het te hebben over de bevorderende en beperkende invloeden van de manier van wonen in de Kasbah.

De tijdelijke tentoonstellingen, lezingen en fietsexcursies worden georganiseerd in samenwerking met andere organisaties. Binnen het bestuur is namelijk niet de benodigde cultuur-historische of architectuurhistorische kennis aanwezig om deze activiteiten van een goede onderbouwing te voorzien. Bij het opzetten en invullen van de tijdelijke tentoonstellingen krijgt het Piet Blom Museum ondersteuning van het Architectuurcentrum Twente. De fietsexcursies worden in samenspraak met het Historisch Museum Hengelo opgezet en voor de lezingen kan er via beide eerder genoemde organisaties eenvoudig contact gelegd worden met sprekers. Door deze samenwerkingen is het mogelijk om een kwalitatief goed programma op te zetten en de samenwerkingen brengen wellicht met zich mee dat "als je bij de een bent het logisch is dat je dan ook naar de ander gaat".

5.4 Analyse van de beleidstheorie

De in de voorgaande paragrafen gereconstrueerde beleidstheorie geeft een beeld van de aanwezige kennis bij de beleidsactoren van en met betrekking tot het betreffende beleidsterrein en de verbanden die de beleidsactoren hebben gelegd tussen de verschillende elementen (Van de Graaf & Hoppe, 1996). Om de kwaliteit van deze beleidstheorie te kunnen analyseren wordt gebruik gemaakt

van het door Hemerijck en Hazeu (2004) opgestelde raamwerk bestaande uit de vier kernvragen van beleid. Met het beantwoorden van de vier kernvragen is het mogelijk om een uitspraak te kunnen doen of het beleid ook goed beleid genoemd mag worden. In deze paragraaf zal het raamwerk van Hemerijck en Hazeu worden uitgelegd en daarna worden toegepast op de beleidstheorie van de Stichting Piet Blom Museum.

5.4.1 Vier kernvragen van beleid

Aan het raamwerk van Hemerijck en Hazeu (2004) liggen twee dimensies ten grondslag: criteria van legitimatie en handelingsoriëntaties. Binnen de criteria van legitimatie wordt een onderscheid gemaakt naar input- en outputlegitimiteit. Het beleidsproces kent namelijk twee stadia, eerst wordt er strijd gevoerd over de doelen van beleid: de input van het proces. Vervolgens wordt er gekeken naar de effectieve uitvoering van het beleid: de output van het proces. De input en de output van het beleidsproces worden beïnvloed door de handelingsoriëntaties van de beleidsmakers. Beleidsmakers kunnen handelen vanuit de logica van consequentie en de logica van gepastheid. Uitgangspunt van de logica van consequentie is dat beleidsmakers handelingsbekwame en rationeel handelende actoren zijn die streven naar het behalen van de doelstellingen met de meeste geschikte middelen en methoden en de minste kosten. De logica van gepastheid veronderstelt dat beleid de samengestelde uiting is van beleidsmakers met verschillende strategische en normatieve oriëntaties, waarbij keuzes worden gemaakt op basis van wat haalbaar en aanvaardbaar is in de gegeven situatie. Door de twee dimensies aan elkaar te relateren ontstaan er vier ideaaltypisch te onderscheiden invalshoeken van beleid die kunnen helpen bij het begrijpen van beleidsvorming. Goed beleid is beleid waarbinnen evenwichtig aandacht is geschonken aan alle vier de invalshoeken. In onderstaande tabel zijn de invalshoeken gekoppeld aan de vier kernvragen van beleid.

Tabel 5.1 Vier kernvragen van beleid (Hemerijck & Hazeu 2004)

		Criteria van legitimatie	
		Outputlegitimiteit	Inputlegitimiteit
Handelingsoriëntatie	Logica van gepastheid	**Haalbaarheid en uitvoerbaarheid = past het?**	**Aanvaardbaarheid = hoort het?**
	Logica van consequentie	**Doelmatigheid en doeltreffendheid = werkt het?**	**Rechtmatigheid = mag het?**

Het raamwerk van Hemerijck en Hazeu (2004) schenkt zowel aandacht aan het normatieve karakter van beleid in termen van normen en waarden aan de inputkant van beleid, als aan de empirische consequenties van beleid in termen van prestaties en output. De criteria aanvaardbaarheid en rechtmatigheid zijn sterk waarde- en normgerelateerd. Haalbaarheid en uitvoerbaarheid, en doelmatigheid en doeltreffendheid zijn daarentegen criteria om de uitvoering van het beleid te beoordelen. Met behulp van de vier kernvragen van beleid is het mogelijk om het beleid van de Stichting Piet Blom Museum te analyseren.

5.4.2 De kernvragen in de praktijk

In de beleidsdocumenten van de Stichting Piet Blom Museum staan doeleinden en middelen centraal. Om een volledig beeld van het beleid te verkrijgen is daarom in de interviews aandacht besteed aan de normen en waarden die een rol gespeeld hebben bij het bepalen van de doeleinden en de totstandkoming van een gemeenschappelijk beleid.

Kenmerkend voor de Stichting Piet Blom Museum is de *vrijheid binnen gemeenschap*: ieder bestuurslid heeft de gelegenheid om zijn of haar *eigen vleugel* aan te bouwen passend bij de centrale doelstelling (Informatieavond, 2012). De eigen vleugel komt voort uit de *personal journey* die het bestuurslid heeft gemaakt en wordt ondersteund door de eigen interesse en expertise. Het onder de aandacht brengen van het werk en gedachtegoed van Piet Blom en architectuur in het algemeen geeft de ruimte om aandacht te besteden aan het belang van het behoud van cultureel erfgoed, bezoekers te inspireren, en mensen anders te leren kijken naar architectuur en wonen. Ten grondslag aan het museumbeleid ligt de gedeelde ideologie dat het gedachtegoed van Piet Blom een goed alternatief is voor het huidige woningbouwbeleid. Door andere mensen bekend te maken met het werk en gedachtegoed van Piet Blom kan er bewustwording optreden van de invloed van architectuur op de samenleving en dat er dus een keuze gemaakt kan worden voor een socialere omgeving.

Hoort het?

De hoort het-vraag heeft betrekking op de aanvaardbaarheid van het beleid door de samenleving. Het gaat er bij deze vraag om in hoeverre het beleid van de organisatie aansluit aan bij de waarden en normen, gevoelens, verlangens en verwachtingen die op dat moment aanwezig zijn (Hemerijck & Hazeu, 2004). In het actuele maatschappelijke debat wordt veel aandacht besteed aan (on)veiligheid, criminaliteit, de individualisering en het minder sociaal worden van de maatschappij. Het beleid van de Stichting Piet Blom Museum sluit goed aan bij deze actuele thema's. Met het onder de aandacht brengen van het werk en gedachtegoed van Piet Blom en architectuur in het algemeen tracht het Piet Blom Museum de ogen van de mensen te openen voor de eigen omgeving en bewust te maken van hoe sterk architectuur de leefomgeving beïnvloedt. Hierdoor wordt duidelijk hoe architectuur gevoelens van onveiligheid, criminaliteit en individualisering kan verminderen. Het museum reikt mensen een alternatief aan voor een socialere inrichting van de maatschappij en geeft informatie waardoor de maatschappelijke normen en waarden bijgesteld kunnen worden. Voor gemeenten of woningcorporaties biedt het Piet Blom Museum de mogelijkheid om meer inzicht te verkrijgen in hoe architectuur en ruimtelijke ordening de waardering van de huisvesting en de vormgeving van een leefbare wijk beïnvloeden. De vraag is of mensen op zoek zijn naar een alternatief voor de huidige woonvormen en leefomgeving. Sluit het beleid dus aan bij de verlangens en behoeften van de samenleving, en genieten de door het bestuur gehanteerde normen en de voorstelling van de toekomstige feiten brede steun?

Mag het?

In Nederland is de term museum niet beschermd en kan iedereen deze term vrij gebruiken (Nederlandse Museumvereniging, 2013a). Er is geen uitgebreid juridisch kader aanwezig dat het

bestuur of de eigenaar van een museum verplicht om goed beleid te voeren. Om te kunnen aantonen dat het beleid van een museum rechtmatig is, en dus voldoet aan de voor het beleidsveld geldende regels en procedures, kan een museum lid worden van de Nederlandse Museumvereniging. Een museum dat lid is van de Nederlandse Museumvereniging moet voldoen aan de ICOM-definitie van een museum[1] en de kwaliteitseisen van de Museumvereniging (Nederlandse Museumvereniging, 2013b). In paragraaf 2.1 is geconstateerd dat het Piet Blom Museum in grote lijnen voldoet aan de ICOM-definitie maar daarmee is het beleid van de Stichting Piet Blom Museum nog niet rechtmatig te noemen. De kwaliteit van het museum en het beleid zijn nu namelijk niet gewaarborgd. Zodra het museum (verplicht) overgaat tot het openbaar maken van de kwaliteit, met behulp van de voor de sector geldende prestatie-indicatoren, zoals de eisen voor het lidmaatschap van de Nederlandse Museumvereniging, kan het beleid rechtmatig genoemd worden. Naast het beleid is ook de organisatiestructuur belangrijk om de rechtmatigheid te kunnen beoordelen. Er is gekozen voor de rechtsvorm van een stichting, wat vereist dat er met een akte van de notaris statuten bepaald zijn. Twee andere belangrijke punten zijn dat een stichting een bestuur heeft en geen leden en dat de gemaakte winst besteed wordt aan het (sociale of ideële) doel (Kamer van Koophandel, 2012). De Stichting Piet Blom Museum is in het leven geroepen middels een akte van de notaris, heeft daarbij haar statuten laten vastleggen en daarin beschreven hoe het bestuur is opgebouwd. Er is opgenomen dat de stichting geen winst beoogt te maken en haar vermogen inzet voor het bereiken van de doeleinden, waaronder het verzamelen, beheren, archiveren, conserveren en tonen van de artistieke nalatenschap van de architect Piet Blom (Suwijn notarissen, 2012). De basis van het beleid is dus vastgelegd waardoor in principe verondersteld kan worden dat er geen oneigenlijk gebruik van de verworven (financiële) middelen plaats zal vinden, en de middelen dus ingezet worden overeenkomstig de statuten en het beleid.

Past het?

Haalbaarheid en uitvoerbaarheid staan centraal bij het beantwoorden van de past het-vraag. Voor de realisatie van het beleid is het van belang dat politieke, bestuurlijke en maatschappelijke organisaties bereid zijn om mee te werken aan de vormgeving en implementatie van het beleid. Er moet politiek en maatschappelijk draagvlak zijn voor de beleidskeuzen en de uitvoering (Hemerijck & Hazeu, 2004). Het beleid van de Stichting Piet Blom Museum wordt in de uitvoering ondersteund door organisaties als het Architectuurcentrum Twente, Historisch Museum Hengelo, het Nederlands Architectuur Instituut, woningcorporatie Welbions en de gemeente Hengelo. Ook kan de stichting steunen op de kennis van de leden van de Raad van Advies, het Comité van Aanbeveling en Abel Blom. Om het beleid tot uitvoer te brengen kan de Stichting Piet Blom Museum gebruik maken van haar zojuist genoemde veelzijdige netwerk. Zo is het bijvoorbeeld de bedoeling dat de lezingen en debatten in samenwerking met Architectuurcentrum Twente worden georganiseerd, de fietstochten worden opgezet met medewerking van het Historisch Museum Hengelo, en de leden van de Raad van Advies en Comité van Aanbeveling het Piet Blom Museum binnen hun netwerk promoten. Er zijn dus een

[1] "De internationale museumdefinitie, opgesteld door het International Council of Museums (ICOM): Een museum is een permanente instelling, niet gericht op het behalen van winst, toegankelijk voor publiek, die ten dienste staat aan de samenleving en haar ontwikkeling. Een museum verwerft, behoudt, onderzoekt, presenteert, documenteert en geeft bekendheid aan de materiële en immateriële getuigenissen van de mens en zijn omgeving, voor doeleinden van studie, educatie en genoegen" (Nederlandse Museumvereniging 2013).

groot aantal organisaties en personen bereid om mee te werken aan de vormgeving en implementatie van het beleid.

Naast samenwerking met externe organisaties om het beleid ten uitvoer te kunnen brengen, is het ook belangrijk dat er intern consensus is over het beleid. De uitvoerders moeten immers het beleid dragen. De Stichting Piet Blom Museum heeft haar beleid vormgegeven volgens het principe *vrijheid binnen gemeenschap*. Ieder bestuurslid (en tevens beleidsuitvoerder) heeft de mogelijkheid om binnen de centrale doelstelling een element te kiezen dat hem of haar het meeste aanspreekt en dit naar eigen inzicht ten uitvoer te brengen. Tijdens de interviews kwam naar voren dat er meningsverschillen bestaan over de noodzaak en het nut van bepaalde middelen. Zo worden de keuzes voor lezingen, fietsexcursies en het buitenmuseum betwist. Desalniettemin vinden de plannen van de betreffende actoren wel doorgang en zijn ze onderdeel van het beleid geworden. Er kan dus geconstateerd worden dat het volledige beleid niet door het gehele bestuur wordt gedragen.

Een andere keerzijde van de mogelijkheid om een *eigen vleugel* aan te bouwen is dat het geheel uit het oog wordt verloren en dat eenieder zich voornamelijk richt op het uitvoeren van de eigen vleugel. Dit kan leiden tot een *tragedy of the common*s: het algemeen belang wordt ondermijnd doordat het eigenbelang wordt nagestreefd (Hoppe, Jeliazkova, van de Graaf & Grin, 2004). Daarnaast is er geen prioritering in de uitvoering van de verschillende plannen vastgelegd waardoor, zodra het mogelijk is enkele plannen te verwezenlijken, dit tot een strijd kan leiden als niet alle plannen tegelijk uitvoerbaar zijn (Bressers & Klok, 2008). De haalbaarheid en uitvoerbaarheid van het beleid worden door bovengenoemde punten negatief beïnvloed.

Werkt het?

De werkt het-vraag veronderstelt dat beleid zo doeltreffend en doelmatig mogelijk moet zijn. Beleid is doeltreffend als de gekozen instrumenten en methoden leiden tot het verwezenlijken van de door het bestuur beoogde doelstellingen. Er is sprake van doelmatig beleid als de realisatie geschiedt door middel van het beleidsalternatief met de (relatief) laagste kosten (Hemerijck & Hazeu, 2004). Het hoofddoel van de Stichting Piet Blom Museum is het onder de aandacht brengen van het werk en gedachtegoed van Piet Blom specifiek en architectuur in het algemeen. Om deze doelstelling te verwezenlijken is ervoor gekozen om een museum op te richten en onder de paraplu van het museum diverse activiteiten te organiseren. In de beleidsdocumenten worden diverse doelen en middelen beschreven. Dit wekt de indruk dat er is nagedacht over de keuze voor de middelen in relatie tot de doeleinden. Tijdens de documentanalyse kwam naar voren dat er weinig doel-middel relaties zijn opgenomen: de beschreven doelen en middelen zijn niet aan elkaar gerelateerd maar zijn opgesteld rondom het museum dat tegelijkertijd als doel en als middel wordt opgevat. Het opzetten van een museum wordt gezien als een middel om het werk en gedachtegoed van Piet Blom te tonen en als doel waaronder diverse activiteiten ontplooid kunnen worden. Eveneens werd tijdens de interviews duidelijk dat het beleid zoals beschreven in de documenten niet overeenkomt met de beleving van de bestuursleden. Een aantal van de beschreven doelen en middelen in de documenten bleken te zijn opgenomen om beter aan te sluiten bij het format dat de subsidieverstrekkers wensen. Er is bewust voor gekozen om “managerstaal” toe te voegen waarbij doeleinden en middelen van andere organisaties zijn overgenomen. Wat de beleidsactoren daadwerkelijk willen bereiken is niet volledig in de beleidsdocumenten opgenomen omdat men van mening is dat deze punten niet van voldoende niveau zijn om financiering te verkrijgen. Het beleid zoals beschreven in de documenten is dus grotendeels te duiden als symbolisch beleid. Het overzicht van de beleidstheorie op pagina 31 is

ontdaan van het symbolische beleid en te beschouwen als de zuivere beleidstheorie. De resultaten van de documentanalyse (het symbolische beleid) zijn opgenomen in de Appendix.

De daadwerkelijk door het museum in te zetten middelen en de te bereiken doelen zijn gerelateerd aan de door de bestuursleden aangebouwde eigen vleugels. Omdat de beleidsmakers (in eerste instantie) ook de beleidsuitvoerders zijn, is de doel en middelenkeuze voornamelijk gebaseerd op de interesse en expertise van de bestuursleden. Factoren die ook mee hebben gespeeld bij de middelenkeuze zijn de aanwezige en te verwachten financiële middelen, de mogelijkheden van de locatie, het trekken van bezoekers en de praktijkervaring van de beleidsactoren. Het is niet duidelijk of de gekozen middelen de meest doelmatige middelen zijn, maar gebaseerd op de praktijkervaring van de beleidsactoren kan er wel worden verondersteld dat het geschikte middelen zijn om de doelstellingen te verwezenlijken.

Het beleid van de Stichting Piet Blom Museum is door de vrijheid in gemeenschap te duiden als een samengestelde uiting van meerdere actoren met verschillende perspectieven op hoe het werk en gedachtegoed van Piet Blom een bijdrage kunnen leveren aan het welzijn van mensen. De beleidsactoren geven elkaar de ruimte om met inachtneming van de centrale doelstelling het beleid zo vorm te geven dat eenieder zijn of haar interesse kan volgen. Met het toepassen van de vier kernvragen van beleid op het beleid van het Piet Blom Museum is duidelijk geworden welke onderdelen van het beleid als sterker en zwakker te zijn typeren. Met name op het gebied van de vragen past het? en werkt het? behoeft het beleid extra aandacht waardoor er een kwaliteitsslag is te maken.

6. Conclusie en aanbevelingen

In de voorgaande hoofdstukken zijn achtereenvolgens de aanleiding voor het onderzoek, het werk en gedachtegoed van Piet Blom, de elementen van beleid, de methodologie en de gereconstrueerde beleidstheorie behandeld. Met deze informatie is het mogelijk om de onderzoeksvraag te beantwoorden en enkele aanbevelingen te geven voor het opstellen van het beleidsplan voor het Piet Blom Museum.

6.1 Conclusie

De onderzoeksvraag luidt: *Welke veronderstellingen en kenniselementen liggen ten grondslag aan het beleid van het Piet Blom Museum, en hoe heeft de Stichting Piet Blom Museum op grond daarvan haar beleid bepaald?* Om de veronderstellingen en kenniselementen waarop het beleid van het Piet Blom Museum is gebaseerd op te sporen zijn er zoveel mogelijk uitspraken van de beleidsmakers over het beleid van het Piet Blom Museum verzameld. De uitspraken waren afkomstig uit drie beleidsdocumenten en vijf semigestructureerde interviews met de beleidsactoren van de stichting. De voorlopig gereconstrueerde beleidstheorie op basis van de documenten bleek na het analyseren van de interviews onvolledig te zijn. Tevens viel op dat de beleidsdocumenten een meer symbolische versie van het beleid bleken te bevatten waarin "managerstaal" was opgenomen om aan te sluiten bij de voorwaarden van aan te schrijven subsidieverstrekkers in plaats van te behoren tot het daadwerkelijk uit te voeren beleid van de stichting. Bressers en Klok (2008) geven aan dat officiële doeleinden van een organisatie vaak geen zuivere weergave zijn van de wensen die de organisatie heeft besloten te verwezenlijken. Om politieke steun te verkrijgen wordt er vaak een symbolisch beleid gevoerd. Hierbij moet de organisatie zich er wel van bewust zijn dat bij het verkrijgen van politieke of financiële steun de organisatie zich committeert aan de uitvoering van het symbolische beleid en dus ook daarover verantwoording moet afleggen. De volledige en zuivere beleidstheorie is in hoofdstuk 5 Reconstructie van de beleidstheorie, behandeld en daar in een pijlenschema weergegeven.

Het bepalen van het beleid vindt binnen de Stichting Piet Blom Museum op een bijzondere wijze plaats, te duiden als *vrijheid binnen gemeenschap*. De centrale doelstelling wordt door alle beleidsmakers gedeeld maar er bestaat vervolgens beleidsvrijheid over de invulling van deze doelstelling. Het beleid is vormgegeven in lijn met Blom's visie op de Kasbah, waarin het mogelijk is om de eigen woning, en in dit geval een onderdeel van het beleid, naar eigen inzicht in te richten. Met het onder de aandacht brengen van het werk en gedachtegoed van Piet Blom is het daardoor mogelijk om aandacht te vragen voor het behoud van cultureel erfgoed, bezoekers te inspireren op het gebied van wonen en samenleven, en volwassenen en kinderen anders te leren kijken naar hun omgeving en architectuur. Deze beleidsvrijheid komt ook terug in de middelenkeuze. De in te zetten middelen zijn primair gebaseerd op de interesse en ervaring van de beleidsactoren. Doordat de organisatie nog niet beschikt over de gewenste elementaire (financiële) hulpbronnen ligt de nadruk niet op het inzetten van de meest geschikte middelen en het volgen van een strakke planning maar wordt er stap voor stap gekeken naar de mogelijkheden om het beleid ten uitvoer te brengen. De door de stichting gehanteerde persoonlijke beleidsaanpak heeft als voordeel dat door de individuele invulling er voor alle pijlers (enig) draagvlak is aangezien de beleidsmakers ook de beleidsuitvoerders zijn. De keerzijdes zijn dat er een gebrek aan focus op het totale plan kan ontstaan omdat men

voornamelijk gericht is op het uitvoeren van de eigen vleugel en dat de uitvoering niet plaatsvindt gebaseerd op prioriteit maar op draagvlak. Deze keerzijdes vormen bedreigingen voor het slagen van het beleid en verkleinen de overlevingskans van het museum.

6.2 Aanbevelingen

Bij het opstellen van een beleidsplan voor het Piet Blom Museum kunnen er op basis van de resultaten van het onderzoek en de behandelde literatuur een vijftal aanbevelingen worden gegeven.

- Binnen het huidige beleid bestaat er geen prioritering in de uitvoering van de activiteiten. In hoofdstuk 3 De theorie achter de beleidstheorie, werd aangegeven dat beleid uit drie elementen bestaat: doeleinden, middelen en tijd. Door het element tijd aan het beleid toe te voegen kan de prioritering van doeleinden en de inzet van middelen zichtbaar gemaakt worden. Nu concurreren de verschillende doeleinden of *eigen vleugels* met elkaar omdat ze allemaal beroep doen op dezelfde schaarse hulpbronnen (Bressers & Klok, 2008).
- De ambitie van het Piet Blom Museum is momenteel niet om uit te groeien tot een grote speler in de museumwereld. Het verkrijgen van het lidmaatschap van de Nederlandse Museumvereniging wordt daarom gezien als te veel werk. Door te voldoen aan de kwaliteitseisen van de Nederlandse Museumvereniging zal het museum een kwaliteitsstempel krijgen wat positief zal bijdragen in de zoektocht naar (structurele) financiële ondersteuning. Met behulp van de kennis in de Raad van Advies en Comité van Aanbeveling, en in het netwerk zoals Architectuurcentrum Twente en Historisch Museum Hengelo moet het zeker lukken om de benodigde documenten op te stellen, en daarmee de slagingskans van het Piet Blom Museum te vergroten.
- Binnen het beleid van het Piet Blom Museum staan de normen en waarden centraal. Mede door het gebrek aan hulpbronnen wordt er voorbijgegaan aan de doeltreffendheid en doelmatigheid van het beleid. Om tot een doelrealiserende beleidskeuze te komen is het belangrijk om inzicht te hebben in de beschikbare alternatieven en de te verwachten consequenties van de alternatieven. Door het uitvoeren van een inventarisatie van de alternatieve middelen waarmee de gestelde doeleinden te bereiken zijn en de bijbehorende kosten en baten is het mogelijk om opties met elkaar te vergelijk en tot een rangschikking te komen van de beleidsopties (Hemerijck en Hazeu, 2004). Deze rangschikking kan ook helpen bij het ordenen van de doeleinden naar volgorde van belangrijkheid en wenselijkheid.
- De Stichting Piet Blom Museum heeft veel contact en samenwerking gezocht in haar omgeving en heeft daarmee in een korte tijd een behoorlijk netwerk opgezet. Teneinde de gunst van andere organisaties en geldschieters binnen te halen is het van belang om het draagvlak voor het beleid verder te vergroten. Met het tonen van politiek ondernemerschap is het mogelijk actief te werken aan het vergroten van het draagvlak en de aanvaardbaarheid van het beleid (Hemerijck en Hazeu, 2004). Zodra bijvoorbeeld het (gemeentelijk) maatschappelijk debat aansluit bij de beleids-doeleinden van het Piet Blom Museum is het belangrijk om deze *window of opportunity* te benutten en dus het museum te profileren.
- Dit onderzoek betrof een ex-ante evaluatie van het beleid van de Stichting Piet Bom Museum. Het is verstandig om niet alleen vooraf en achteraf (ex-post) het beleid te evalueren maar het beleid

ook tijdens de uitvoering te blijven evalueren zodat het beleid, indien nodig, aan de hand van de analyse beter op de situatie toegerust en verbeterd kan worden (Van Heffen, 2008).

Referenties

Architectenweb: functiescheiding - archipedia (2012). Website bezocht op 5 december, 2012, http://www.architectenweb.nl/aweb/archipedia/archipedia.asp?ID=7326

Barbieri, U. S. (1983). *Architectuur en planning: Nederland 1940-1980*. Rotterdam: Uitgeverij 010.

Barbour, R. R. (2008). *Introducing Qualitative Research: A Student Guide to the Craft of Doing Qualitative Research*. Londen: Sage Publications.

Beaten, J. P. (2000). *P. Blom (1934-1999): archief 1956-1998*. Nederlands Architectuurinstituut.

Blom, A., Jansen, B., & Van der Heide, M. (2004). *De typologie van de vroeg-naoorlogse woonwijken*. Zeist: Rijksdienst voor de Monumentenzorg.

Bressers, J. Th. A., & Hoogerwerf, A. (1995). Het beleid en het beleidsveld. In Bressers, J. Th. A., & Hoogerwerf, A. (Red.), *Beleidsevaluatie* (pp. 50-69). Alphen aan den Rijn: Samsom H.D. Tjeenk Willink.

Bressers, J. Th. A., & Klok, P-J. (2008). De inhoud van het beleid. In Hoogerwerf, A., & Herweijer, M. (Red) *Overheidsbeleid: Een inleiding in de beleidswetenschap* (pp. 181-203). Alphen aan den Rijn: Kluwer.

d' Ancona, H. (1984). *Nederlandse Architectuur en Stedenbouw '45-'80*. Amsterdam: Uitgeverij Bert Bakker.

Doevendans, K. (2006). Het 'wij' van de wijkgedachte: De biografie van een stedenbouwkundig object. In Sanders, F. (Red.), *Reflecties op het woondomein* (pp. 63-88). Eindhoven: Bouwsteden publicaties.

Hemerijck, A. C., & Hazeu, C. A. (2004) Werkt het, past het, mag het, en hoort het?: De kernvragen van beleidsvorming, toegepast op milieubeleid. *Bestuurskunde*, 13 (2), pp. 55-65.

Hengeveld, J. (2008). *Monografie Piet Blom*. Amersfoort: Jaap Hengeveld Publicaties.

Hiddema, S. (1984). *Piet Blom en de kunst van het bouwen*. Groningen: Academie Minerva Pers.

Hoebee, P. (2012). *Mission Statement Piet Blom Museum*. Intern document. Verkregen op 11 december 2012.

Hoogerwerf, A. (2008). Beleid, processen en effecten. In Hoogerwerf, A., & Herweijer, M. (Red) *Overheidsbeleid: Een inleiding in de beleidswetenschap* (pp. 17-34). Alphen aan den Rijn: Kluwer.

Hoppe, R., Jeliazkova, M., van de Graaf, H., & Grin, J. (2004). *Beleidsnota's die (door)werken: Handleiding voor geslaagde beleidsvoorbereiding*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.

Informatieavond (2012). Eerste formele bijeenkomst van de Stichting Piet Blom Museum op 15 oktober 2012, aanwezig waren alle bestuursleden, Raad van Advies en Comité van Aanbeveling. Faculty Club, Enschede.

Jansen, B. (2000). *Groningen (1945-1970): De naoorlogse ruimtelijke ontwikkelingen – een cultuurhistorisch perspectief*. Rotterdam: Bureau Area.

Kamer van Koophandel (2012). *Rechtsvormen: kiezen voor de juiste rechtsvorm*. Woerden. Verkregen op 21 juli, 2013 via http://www.kvk.nl/download/Rechtsvormen_tcm14-269155.pdf

Kieft, K. (2000). *Blom*. Giesbeek: PeQu Drukkers.

Nederlandse Museumvereniging: museumdefinitie en -getallen (2013a). Website bezocht op 20 juli, 2013, http://www.museumvereniging.nl/Devereniging/Museumdefinitieengetallen.aspx

Nederlandse Museumvereniging: de vereniging – wordt lid! (2013b). Website bezocht op 17 juni, 2013, http://www.museumvereniging.nl/Devereniging/Wordlid.aspx

Saunders, M., Lewis, P., & Thornhill, A. (2008). *Methoden en technieken van onderzoek*. Amsterdam: Pearson Education.

Schram, A. (2006). Fragmenten van community in de poreus geworden stad. In Sanders, F. (Red.), *Reflecties op het woondomein* (pp. 89-123). Eindhoven: Bouwsteden publicaties.

Suwijn notarissen (2012). Oprichting stichting, datum onbekend. Hengelo.

Van de Graaf, H., & Hoppe, R. (1996). *Beleid en politiek: een inleiding tot de beleidswetenschap en de beleidskunde*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.

Van der Aa, I. (2012). *Projectplan Piet Blom Museum*. Intern document. Verkregen op 15 oktober, 2012.

Van der Horst, A., De Groot, M., & Lagendijk, E. (2011). *Meer dan waard: De maatschappelijke betekenis van musea*. Amsterdam: Nederlandse Museumvereniging.

Van Gastel, F. (2006). *Het stedelijk dak: de geordende kasbah als instrument van herbergzaamheid*. TU/e Eindhoven. Verkregen op 4 december, 2012 via http://www.kasbah.nu/uploads/pdf/WERKSTUK%20-%207x200%20-%20het%20stedelijk%20dak.pdf

Van Heffen, O. (2008). Beleidstheorieën uit de beleidspraktijk. In Hoogerwerf, A., & Herweijer, M. (Red) *Overheidsbeleid: Een inleiding in de beleidswetenschap* (pp. 205-221). Alphen aan den Rijn: Kluwer.

Van Zandbergen, M. (2005). *Groen in de stad: Groen als stedenbouwkundig element in de jaren zeventig*. Utrecht: Universiteit Utrecht.

Wagenaar, M. F. (2004). Stedenbouw, volkshuisvesting en architectuur in Nederland, 1850-1950. *Groniek, 162*, pp. 59-75.

Zuithoff, Y. (2006). *Duplexwoningen: verleden, heden, toekomst?* Utrecht: Universiteit Utrecht.

Appendix Analyse van de beleidsdocumenten

Overzicht van de in de beleidsdocumenten genoemde argumenten. Aan dit overzicht wordt gerefereerd in paragraaf 4.2 Data analyse (p.22) en 5.4.2 De kernvragen in de praktijk (p.37).

Normatieve argumenten:

- Om ons culturele erfgoed door te kunnen geven aan de volgende generatie is begrip en betrokkenheid van groot belang dus moeten we begrip en betrokkenheid creëren.
- Stichting Piet Blom Museum hecht veel waarde aan een programma waarin op een actieve, receptieve en reflectieve manier aandacht wordt besteed aan architectuur in het algemeen.

Causale argumenten:

- Als er meer bekendheid wordt gegeven aan het werk van Piet Blom dan zal er meer erkenning, herkenning, inzicht en waardering voor zijn werk zijn.
- Als er meer begrip en betrokkenheid is dan zal dat leiden tot een andere blik op de openbare ruimte.
- Als er meer begrip en betrokkenheid is dan zal ons culturele erfgoed doorgegeven worden.
- Als mensen in aanraking komen met architectuur, kennismaken met het gedachtegoed en de architectuur van Piet Blom en gestimuleerd worden om met andere ogen naar de vormgegeven ruimte te kijken dan ontstaat er bewustwording van het gebouw als tijdsbeeld, bewustwording van het belang van het behoud van cultureel erfgoed voor de toekomst en bewustwording van de invloed die architectuur, stedenbouw, planologie en vormgeving kunnen hebben op de directe leefomgeving.

Finale argumenten:

- Tonen van de artistieke nalatenschap van de architect Piet Blom door een permanente tentoonstelling.
- Voortzetten c.q. stimuleren van het experimentele gedachtegoed van Piet Blom door een permanente tentoonstelling.
- Het erfgoed van Piet Blom zichtbaar maken door diverse activiteiten.
- Het gedachtegoed van Piet Blom levend houden door diverse activiteiten.
- Meer bekendheid geven aan de architect Piet Blom door een permanente tentoonstelling.
- Overdragen van kennis en inzicht door het oprichten van een museum.
- Bevorderen van de nieuwsgierigheid voor wat betreft architectuur en cultureel erfgoed door workshops en stedenbouwkundige opdrachten (onderdeel van educatief programma).
- Meer begrip en betrokkenheid door kennis van het gedachtegoed dat ten grondslag ligt aan het bestaan van een gebouw of bouwstijl (educatie).
- Aanraking met architectuur door educatie.
- Kennismaking met het gedachtegoed en architectuur van Piet Blom door educatie.
- Stimuleren met andere ogen naar de vormgegeven ruimte te kijken door educatie.
- Bijdrage leveren aan de dialoog en collectief denken voor ontwerpopgaven.
- Vergroten van bekendheid van het werk van Piet Blom door buitenmuseum.

Schematische weergave van de beleidstheorie op basis van beleidsdocumenten deel I. Aan dit figuur wordt gerefereerd in paragraaf 4.2 Data analyse (p.22) en 5.4.2 De kernvragen in de praktijk (p.37).

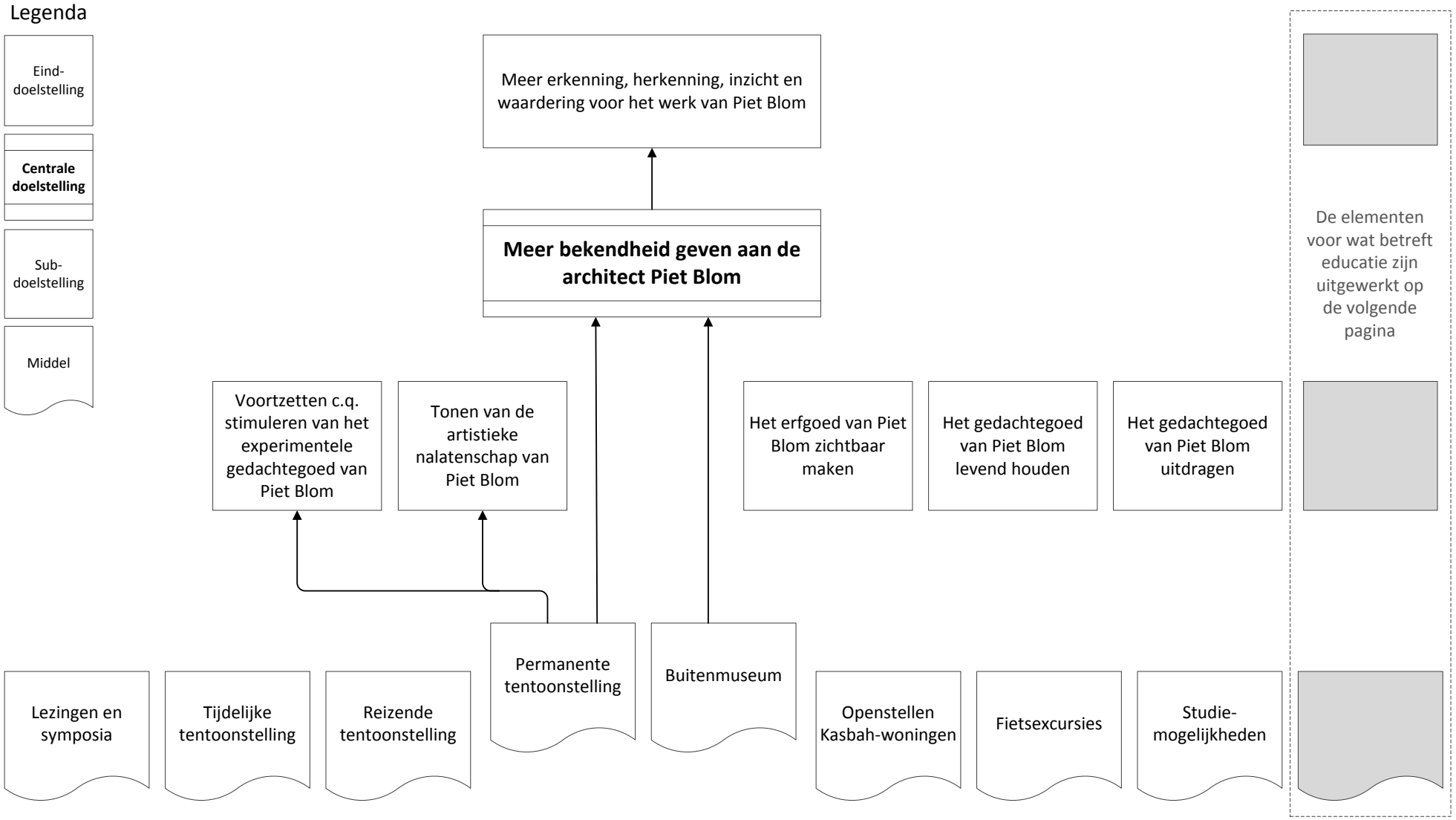
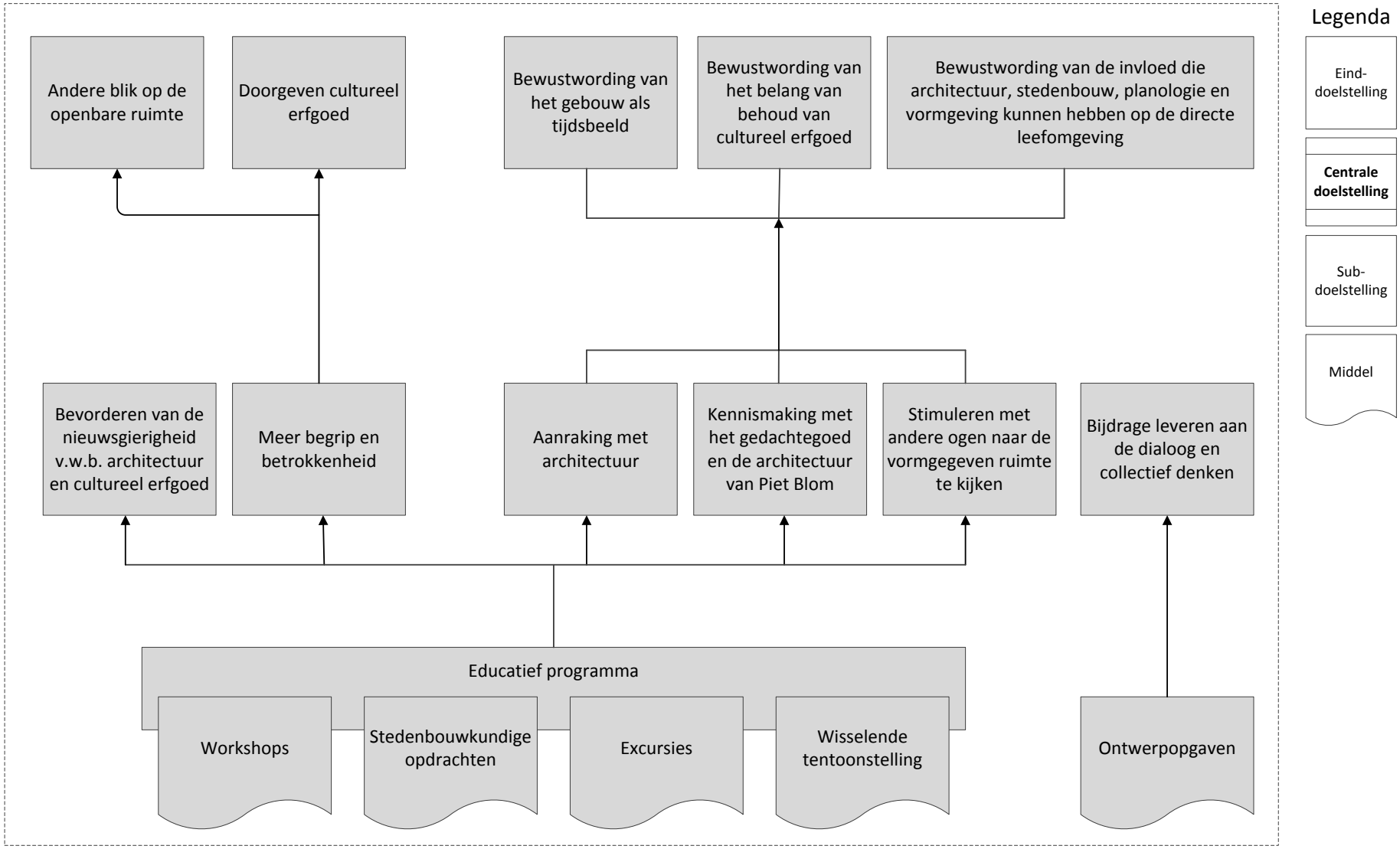
Schematische weergave beleidstheorie op basis van beleidsdocumenten deel II. Aan dit figuur wordt gerefereerd in paragraaf 4.2 Data analyse (p.22) en 5.4.2 De kernvragen in de praktijk (p.37).